

Ubmejesámiengiälub hállat

Umesamiska för nybörjare



Forsmarken Sijmuon, Helligrenen Sámmal jah Långberg Winkan Susánna leáh tjálláme jah urrastáme
Wiinkan Valborgen girjeb ubmejesámien urra tjállimevuögien mehte

LWS, FS och HS har anpassat/skrivit om WV bok i enlighet med den moderna umesamiskans ortografi

Sisadnátassh - innehåll

Uvddabáhkuo	5-6
Förord	7
Mij leä ubmejesámien - vad är umesamiska?	8-9

1 Vuastas luhkkame 10-13

Buörrie beäyvve
Báguoh
Siffrah 0-10
Tjiälgastiemieh
Umesamiskans alfabet
Hur hälsar man på samiska?

2 Mubbie luhkkame 14-18

Gukttie leä duv namma?
Báguoh
Tjiälgastiemieh
Hjälpverbet Leä

3 Gálmáde luhkkame 19-25

Guössieh
Báguoh
Tjiälgastiemieh
Verbböjning i ental
Leä som första ord i frågor
Siffrah
Förklaringar till ortnamnen

4 Niäljáde luhkkame 26-31

Tjuavuoh fáruone?
Dádna vualgáh?
Dániele Brijtájje ringgije
Báguoh
Tjiälgastiemieh
Personliga pronomen
Negerande verb
Om frågor

5 Vjttade luhkkame 32-35

Beäbmuo

Káhvaståbuosne

Báguoh

Imperativ

Vad är ett substantiv?

Kasus, nominativ - ackusativ

6 Guvttade luhkkame 36-42

Gussnie leä almatjh?

Máb sådna dübbiene dahkká?

Báguoh

Tjjälgastiemieh

Partiklar

Inessiv

Några vanliga frågor och uttryck

Siffrah 20 - 100

7 Tjijtjade luhkkame 43-48

Giän neäjdda/bärnnie leäh dådna?

Báguoh

Tjjälgastiemieh

Nammh

Siffrah

Om genitiv och ackusativ

Nominativ, genitiv och ackusativformen av personliga pronomen i singularis

Nominativ

Nominativ, genitiv och ackusativformen frågande pronomen i singularis.

8 Gákttsåde luhkkame 49-53

Muvsnie leä neässtie

Báguoh

Tjjälgastiemieh

Verbet "att ha" i samiskan

att vara

att ha

Pronomen i inessiv

9 Áktsáde luhkkame 54-58

Ságastallame
Báguoh
Tjiälgastiemieh
Användning av infinitiv
Máhttiet och sijttat som huvudord
Illativ

10 Luhkkáde luhkkame 59-63

Ringget, vuölggiet, urruot
Brjttá ringgije Ubmejisje
Gussnie dádna urruoh?
Mánuoj rássiesne urran
Tjáhkániemisne
Báguoh
Dualis
Elativ

11 Luhkkievuastas luhkkame 64-69

Vuölggiet, mannat, báhtiet
Gelleh leä kláhká?
Biejviej
Namn på länder
Büsse Árviesjávrráje
Jühttiemevintsan bijrra
Hálietijján bijrra
Báguoh
Tjiälgastiemieh
Komitativ
Postposition och preposition

12 Luhkkieubbie luhkkame 70-75

Biäbmuoh
Sijdub biäbmuojde ásiestit
Báguoh
Tjiälgastiemieh
Nominativ pluralis flertal av substantiv
Ackusativ plural av substantiv
Användning av plural
Användning av elativ som partitiv
Användning av verb i tvåtal

Uvddabáhkuo

Ubmejesámien giälla vyössa. Miñnjimus jábij máddie ubmejesámieh leäh barggagáhtáme miñjan giälub rupttijde válddied. Dállie stuarra lágadiebmie gávdnije vaj giälub jialádahttiet, urrastahttiet jah uvdiedit. Dan hárráje urra áhppatisgirjeh leäh dárbies.

Bertil jah Valborg Wiinka liñjan yöljagis almatjh miñjan giälan uvdaste. Sáj viäsuojgen Ubmejisne, jah eälljuosikte bargijgen sámien giälub jah kultuvrub jialádahttiet jah várjalit, ábba Ubmejejiänuon mehte. Bertilen mádduo lij Dearnaste. Jábien 2015 Valborg áhppatisgirjeh almuotij, nammubse “Saamien gieles huolot”. Máddie almatjh leäh dasstie ávvadallame guh hälijdan ubmejesámiengiälub áhppat. Ábba girjien mehte Wiinkan lágadiebmie miñjan giälan dehte leä vuajnuos.

Jábien 2022 Lìksjuon meähttsie- jah sábmiedávvierevuarkká fálij Álgguogáhtáje “Saamien gieles huolot” buökttiet dálatje giällajialádahttiemisse. Ij gávdnh máddie ubmejesámien járggalijjá, jah daggár vídnuo leä vargga illák stuories unna seäbrráje. Ráđđetis dájmatij prográmmub Álmma-geáhppatisráđien tjarra vaj unnibeláhkuogiälijde lüñjet, jah jábien 2023 Álgguogáhtie jah Nuartta Urruojeskuvlla dárjjagub járggaliemien hárráje udtjan. Prosjeákttie liñjan guektte ulmieh: bájjat urra járggalijjájde geähttalit aktasne barggat bahkkadijjájgüjme, jah die dahkkat jah almuotit áhppatisgirjeh ubmejesámien álggieijide. Dan prosjiáktan hárráje dáhkkie Nuartta Urruojeskuvlan tjarra tjáhkánij vaj dajna barggat. Dáhkiesne liñjan Forsmarken Sijmuon, Hellgrenen Sámmal jah Långberg Winkan Susánna. Miñjasne lij tjälgs ulmmie: girjeh bargadit vaj málssuot udnátje tjállie-mevuahkkáje.

Tjalmagis luhkkije sájtá ájttsat ahttie sámies biekkieh Wiinkan vuáđđuotiákstaste leäh gáduotuvvame. Miñjan ulmmie lij sjehties girjeh dahkkat álggieijide, jah dan ulmien hárráje ij lama máhttielis gájkijde buökttiet. Jüs sijdh Wiinkan jijtjase báguojde luhkkat, suv girjije enje ájmuone urra, Lìksjuon meähttsie- jah sábmiedávvierevuarkán dehte.

Sijttabe giittiet miñjan bahkkadijjájde, Sophia Rehnfiell jah Henrik Barruk. Sáj leágan miñjub läjđđeme sánnan stuarra dájđuojne. Ádtjuobe návváj giittiet Johan Sandberg McGuinne jah Peter Steggo, giáh prosjiáktan bargguobiejvieb ásálastijgan. Giñtuov Agneta Åkerlundije giä leä güvvijde buakttáme. Miñnjimust giñttábe Sara-Helén Perssonije gühte leä tiákstuv jesseme. Giñttuo!

Die miñnjimust sijttabe luhkkijide bahkkadit: Duasth sámástit!

Juvllamánuon 2023,
Långberg Winkan Susánna, járggalijjá
Forsmarken Sijmuon, járggalijjá
Hellgrenen Sámmal, járggalijjá
Gunnarssonen Susánna, prosjeäkttaájvvie Nuartta Urruojeskuvlaste

Járggaliemmie leä prosjeäktta Nuartta Urruojeskuvlaste jah Álgguogádieste, aktasne barguosne Lïksjuon Sámiensiebrien jah Lïksjuon Meähttsie- jah Sábmiedávvierevuarkàn dehte. Mákssáme dárjjagijne Áłmmageähppatisráđieste. Ij leäh lühppie máddiedit jïjtjavidnemen dehte.

Báhkuolisstuo

álggieje - nybörjare

bargadit - bearbeta

barggagáhtiet d- börja arbete

dávvierevuarkká - museum

dárjjage - stöd, bistånd, understöd

eälljuosikte - ivrigt

gáduotuvvat - borttagas

jïjtjavidneme - egenvinning

jiäládahttiet - revitalisera

lágadiebmie m - intresse

máddiedit - kopiera

ráđdetis ss - regering

tjállimevuöhkie g - ortografi

urrastahttiet - förnya

Urruojeskuvlla - Medborgarskolan

uvdiedit - utveckla

vuađduoteäkssta st - grundtext

yöljagis almatjh - eldsjäl

áłmmageähppatis - folkbildning

Áłmmageähppatisráđdie đ - Folkbildningsrådet

Illustration: Agneta Åkerlund



SKOGS - OCH SAMEMUSEET
LYCKSELE - LAPPLAND



Förord

Det umesamiska språket lever. De senaste åren har många umesamer börjat återta vårt språk. Nu finns ett stort intresse för att revitalisera, förnya och utveckla språket. På grund av det behövs nya läroböcker.

Bertil och Valborg Wiinka var eldsjälarna för vårt språk. De var bosatta i Umeå, och arbetade ivrigt för att revitalisera och bevara samiskt språk och kultur längs hela Umeälven. Bertil hade sitt ursprung i Tärna. År 2015 gav Valborg ut en lärobok med namnet "Saamien giele huolot". Många som önskar lära sig språket har glatt sig över den. Genom hela boken syns Wiinkas engagemang för vårt språk.

År 2022 erbjöd Lycksele skogs- och samemuseum föreningen Álgguogáhtie - umesamer i samverkan att föra in "Saamien giele huolot" i revitaliseringsarbetet. Då det råder stor brist på översättare var det ett alltför omfattande uppdrag för en ideell förening. Under 2022 lanserade dock regeringen ett handlingsprogram för främjande av minoritetsspråk, och 2023 blev Álgguogáhtie - umesamer i samverkan tillsammans med studieförbundet Medborgarskolan Nord beviljade projektmedel för översättning. Projektet hade två syften; dels att ge nya översättare inom det umesamiska språket möjlighet att tillsammans i grupp och med handledning av mentorer prova översättarrollen, dels att skapa och tillgängliggöra studiematerial för vuxna nybörjare i det umesamiska språket. Med anledning av projektet bildades en arbetsgrupp genom Medborgarskolan. I gruppen deltog Susanne Långberg Winka, Simon Forsmark och Samuel Hellgren. För oss var målet klart: att bearbeta boken och överföra den till den nuvarande ortografin.

Den uppmärksamme läsaren kanske noterar att vissa stycken ur Wiinkas originaltext inte är medtagna. Målet var att skapa en bok som passar nybörjare, och på grund av det var det inte möjligt att ta med allt. För den som vill läsa Wiinkas egna ord finns originalversionen fortfarande tillgänglig genom Lycksele skogs- och samemuseum.

Vi vill tacka våra mentorer Sophia Rehnfjell och Henrik Barruk. De har väglett oss med sina stora kunskaper. Vi riktar tack till Johan Sandberg McGuinne och Peter Steggo som båda medverkade i projektets fokusgrupp. Slutligen tack till Agneta Åkerlund som bidragit med illustrationer. Tack till Sara-Helén Persson som korrekturläst den färdiga texten. Tack!

December 2023,

Susanne Långberg Winka, översättare

Simon Forsmark, översättare

Samuel Hellgren, översättare

Susanne Gunnarsson, projektledare Medborgarskolan Nord

Översättningen är ett projekt av Medborgarskolan Nord och Álgguogáhtie - umesamer i samverkan på uppdrag av Lycksele Sameförening och Lycksele Skogs- och samemuseum. Finansierat med stöd av Folkbildningsrådet. Kopiering är ej tillåtet i kommersiellt syfte.

Illustration: Agneta Åkerlund

Mij leä ubmejesámien - vad är umesamiska?

Umesamiska är ett av fem samiska språk på svensk sida. Två språkliga särdrag gör umesamiskan till ett unikt språk mitt emellan sydligare och nordligare samiska språk: stadieväxling och omljud.

I likhet med nordligare samiska språk förekommer s k stadieväxling i umesamiskan. Det innebär att konsonanterna i ett ord i många fall förändras när ordet böjs.

Exempel:

barggat - att arbeta

bargub - jag arbetar

barggá - hon/han arbetar

báhtiet - att komma

bádáb - jag kommer

báhtá - hon/han kommer

I ordlistor visas hur stadieväxlingen sker genom att de förändrade konsonanterna skrivs bakom uppslagsordet. T ex **barggat rg** eller **báhtiet d**.

Umesamiskan har även ett rikt system av omljud, precis som grannspråket sydsamiskan. Det innebär att vokalen i första stavelsen i ett ord kan förändras i vissa böjningar.

Exempel:

lájbbie - bröd

lájbijde - bröd (plural ackusativ)

Många andra språkliga särdrag finns, bland annat när det gäller ordförråd. Men stadieväxling och omljud är begrepp som är bra att kunna för den som vill lära sig umesamiska.

Att förstå en ordlista

Som nämndes ovan så skrivs ord i ordlistan med stadieväxlingen tillagd bakom uppslagsordet, som t ex **barggat rg** och **lájbbie jb**. Vissa ord som böjs oregelbundet har en hel böjningsstam tillagd efter uppslagsordet, t ex **viänage viänag-** eller **vánies vádnás-**. I det första exemplet så läggs böjningen till stammen **viänag-**, t ex i ackusativ **singular viänag+ub - viänagub**.

Adjektivens uppslagsord är adjektivformen, och efter den står attributivformen (om ordet har en sådan form).

Exempelvis **stuöries** attr. **stuarra**. Som nybörjare behöver du inte oroa dig riktigt än hur dessa används, men för att ordbok och ordlistor ska bli något begripligare behöver du känna till detta fenomen.

Vissa ord har två eller fler vanliga varianter, t ex på grund av dialektskillnader. I sådana fall kan båda varianter finnas med i ordlistan på detta sätt: **dárbásjit~dárbaht** eller **bürest~buarajk**.

Umesamiska dialekter

Historiskt har det funnits ett flertal dialekter av umesamiska. Idag talar vi förenklat om östlig och västlig umesamiska. De samiska texterna i denna bok är skrivna på västlig umesamiska, precis som Wiinkas originaltext. Den som känner starkare samhörighet till den östliga umesamiskan bör veta att en av de huvudsakliga skillnaderna gäller böjningarna av verb i första person singular, och böjningarna av ackusativ i singular.

Exempel:

Svenska: **Jag läser boken.**

Västlig umesamiska: **Luhkkub girjieb.**

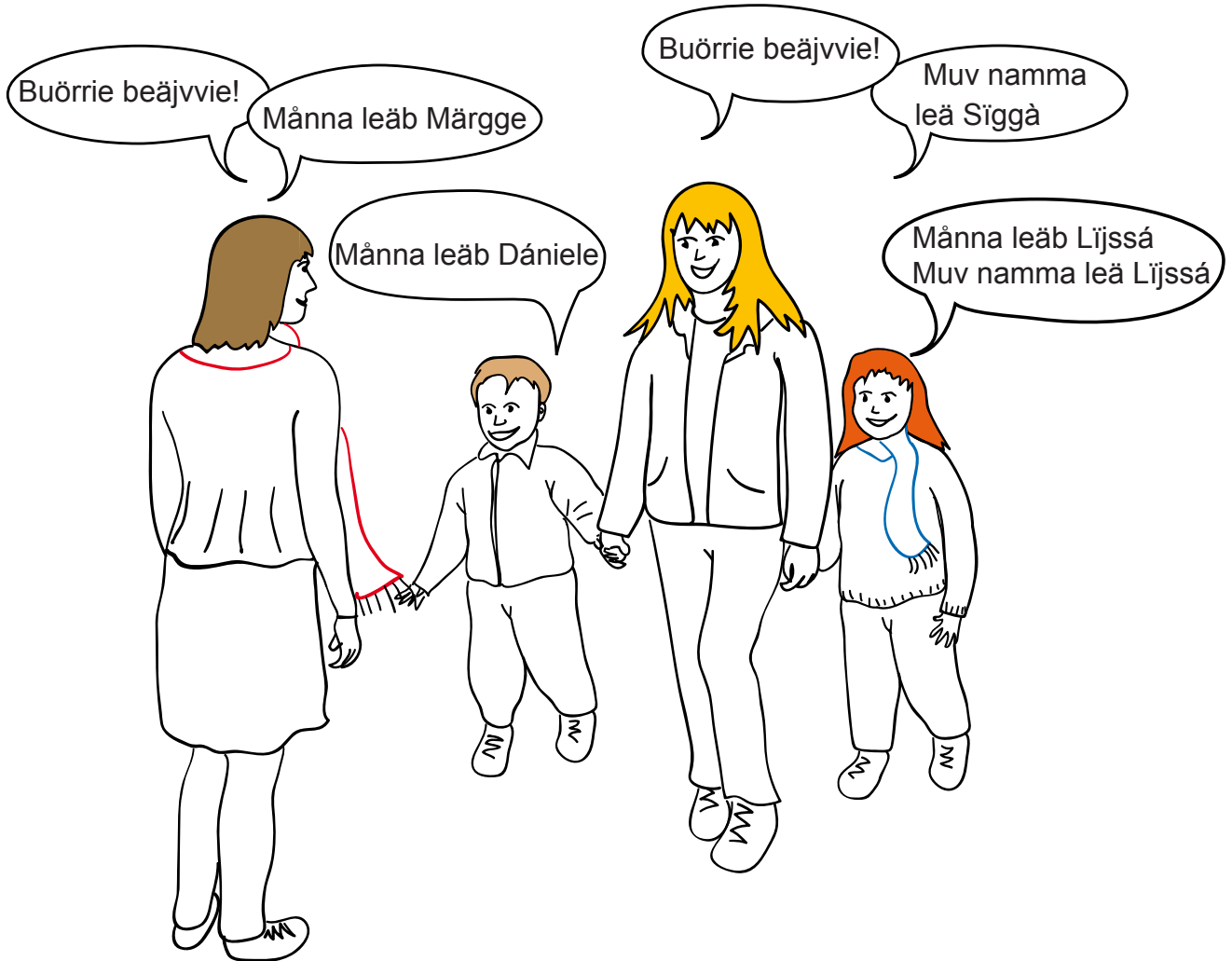
Östlig umesamiska: **Luhkkuv girjiev.**

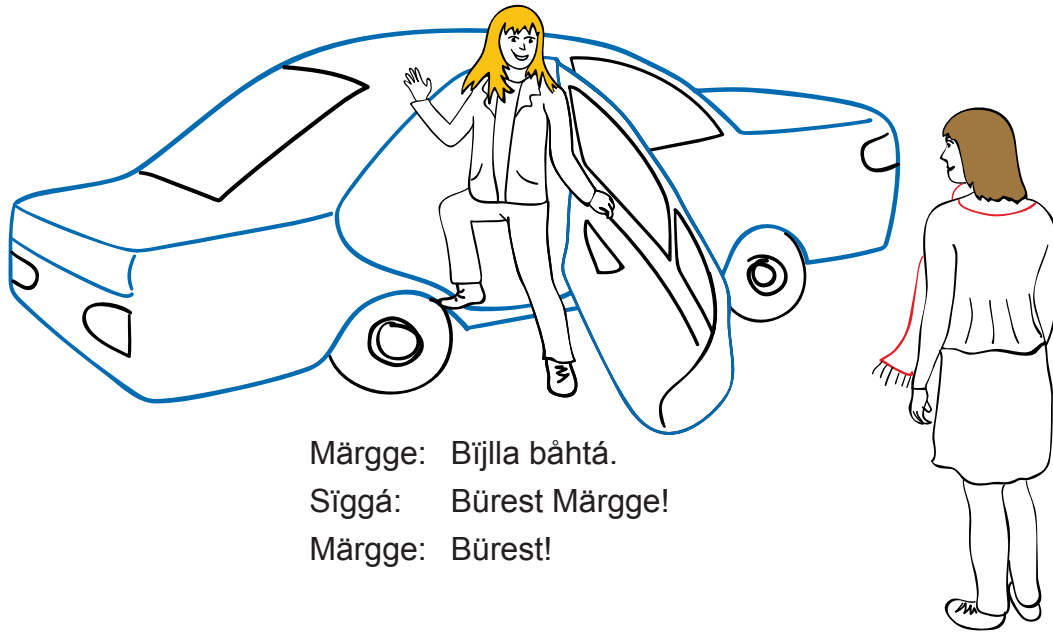
Ändelsen -b i västlig umesamiska motsvarar alltså -v i östlig umesamiska. Många andra skillnader finns, men denna kunskap räcker för innehållet i denna bok.

Se kapitel 3 för verbböjningar, se kapitel 5 för ackusativ.

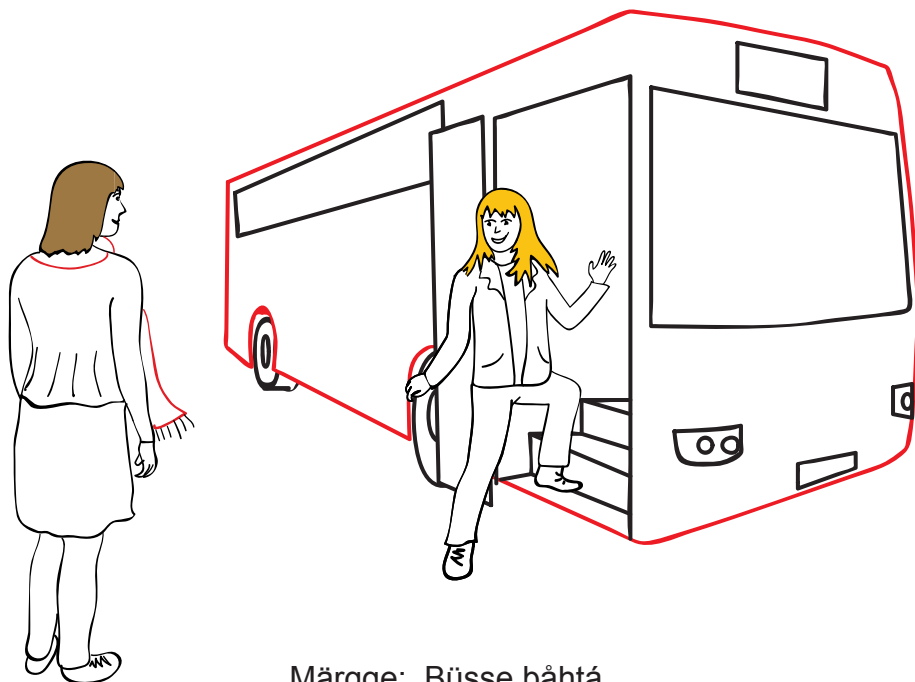
1 Vuasts luhkkame

Buörrie beäjvvie!





Märgge: Bijlla báltá.
Siggá: Bürest Märgge!
Märgge: Bürest!



Märgge: Büsse báltá.
Siggá: Gävnnen!
Märgge: Viäsuoh bürest güjt enje.

Báguoh - ord

bárnnie rn ~ bárdnie rn - son
bijlla jl - bil
báhtá - han/hon/den kommer (av báhtiet)
bárrat - att äta
büsse - buss
bürest ~ buarajk - Hej
buörrie árrade - God morgon
buörrie beäjvvie - God dag
buörrie iehkiede - God kväll
delle, dal, del - nu, då, så
güjt enje - så länge
jiännuo ~ iädnuo - älv
lávlluome - sång
luhkkame - lektion
máj guvllijen - vi två hörs
máj gävnnen - vi två möts
mánna - jag
mánna leäb - jag är
njuenijne buarástahttiet - att hälsa med näsan
ryöknamelávlluome - räknesång
sámiengiälub hállat - tala samiska
sjaddat - att bli
tjiälgastiemieh - förklaringar
tjuavvuot v - att följa
viäsuoh buerest - adjö, lev väl
vuasts ~ vuastas - första
åhppadiemieh/ åhppats - övningar
årjjie - söder

Sifffrah - siffror 0-10
nállá - noll
aktta - ett
güktte ~ guektte, guökttie - två
gulmma ~ gulbma - tre
neälljie - fyra
vijtta - fem
guvtta - sex
tjiittja - sju
gákttsie - åtta
åkttsie - nio
luhkkie ~ lühkkie - tio

Tjiälgastiemieh

Umesamiskans alfabet

I umesamiskan brukas följande skrivtecken:

a á b d ď e f g h i ĩ j k l m n ŋ o p r s t t̄ u ü v y á ä ö

Sex grafem saknar motsvarigheter i svenskan, nämligen á ď ĩ ŋ t̄ och ü.

Hur hälsar man på samiska?

På Umesamiska hälsar man med **buörrie beäjvvie**, **bürest** eller **buarajk**. Bürest och **buarajk** (den senare främst inom Malå och Arvidsjaur) används också som hälsning både på morgonen och kvällen.

Man hälsar även t.ex **buörrie árrade** - god morgon,
buörrie beäjvvie - god dag och **buörrie iehkiede** - god kväll.

När du hälsar säger du **buörrie beäjvvie** samtidigt som du sträcker fram handen.

Den andre svarar **buörrie beäjvvie**.

Folk som känner varandra handhälsar bara när de inte setts på länge. Tidigare kunde man också sträcka fram handen och lägga den på den andres axel, särskilt om handen var handskbeklädd. Det var också viktigt att tala om vem man var och från vilken familj man kom ifrån, ifall personen/personerna var obekant/ obekanta.

En annan hälsning som har försvunnit var att hälsa med näsan, att **njuenijne buarástahttiet**. Man sätter näsa mot näsa, mjukt eller lätt.

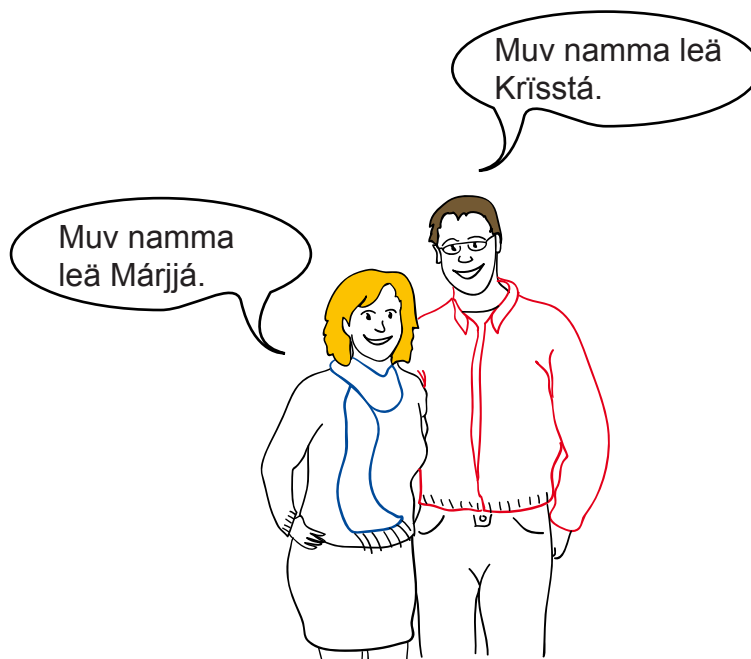
2 Mubbie luhkkame

Gukttie leä duv namma?

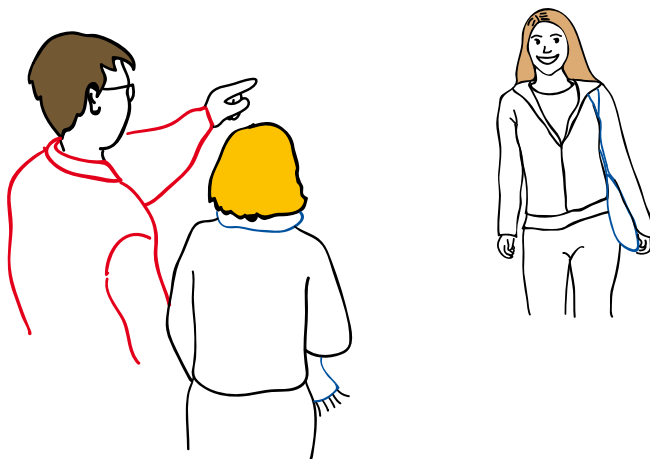
Gukttie leä duv namma?

Mij leä duv namma?

Gukttie dâdna guhttjuotuvvh?



Krišstá: Giä báh tá dessne?
Márjjá: Ánná güjt báh tá.



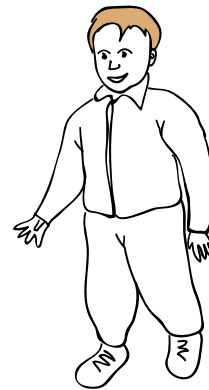
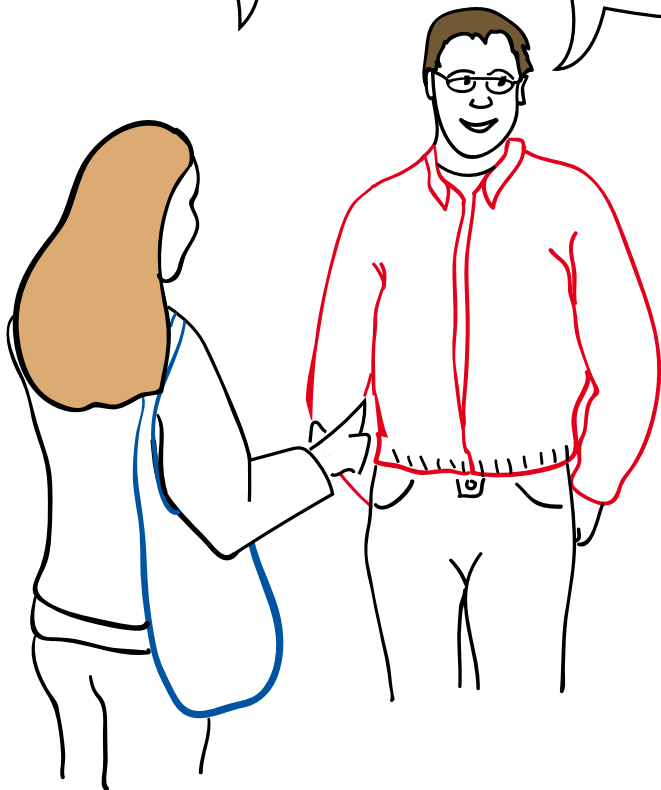


- Krísstá: Gukttie viäsuoh?
- Ánná: Heven (jalla, viäsuoh güjt).

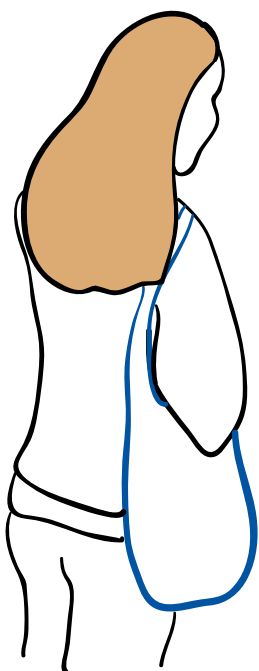


Giä leä dessne?

Leä Dániele!



Ánná : Leäh güjt Dániele?
Dániele: Nuv, mána leäb Dániele!
Ánná: Buörrie beäjvvie!
Dániele: Buörrie beäjvvie!



Báguoh - ord

berre - björn
bruaraguktie - bra
bruaraguktie/ buörrie - bra
båhtiet d - att komma
dahtta - den/det här
dállie - nu / se här
de alt, vaj die - ja, så är det
deähttielis - naturligtvis
(die) návtie - så här
duv - din
dådna/dån - du
eņņe - ännu, fortfarande
giä - vem
giälla l - språk
guhttuotuvvat - att kallas
gukttie - hur
gukttie viäsuoh? - hur mår du
guökties - två personer
güjt - ju
gåhtie d - kåta
gällegudtje - make, "lillgubben"
gälleke - min man
jalla - eller
leä - han/hon den/det är
mij ma- -vad
minus - minus
mubbie - andra
muv - min
muv namma leä - mitt namn är/ jag heter
månna viäsuob - jag mår, lever
namma - namn
neäjdda jd - flicka
plus - plus
stuories - stor
sådna leä - han/hon är
ulguone - ute
viässuot s - att må. att leva

Hjälperbet - leä

Ett mycket användbart ord i samiska är hjälperbet **leä**, som ofta översätts med "är".

Svenska har samma verbformer efter person och antal:

Första person: Jag **är**

Andra person: Du **är**

Tredje person: Han/ hon den/ det **är**

Samiskan har däremot olika verbformer för de olika personerna:

Första person: Månna/mån **leäb**

Andra person: Dådna/dån **leäh**

Tredje person: Sådna/sån **leä**

Dahtta **leä** (om djur, saker, och människor)

Det som är typiskt för samiska, är att verbformerna får speciella ändelser när de böjs i person och antal.

Första person (ental) har ändelsen **-b** Månna/mån **leäb**

Andra person (ental) har ändelsen **-h** Dådna/dån **leäh**

Tredje person har (ental) har ingen ändelse: Sådna/sån **leä**

Byter man ut personliga månna/mån, dådna/dån, sådna/sån med namn eller sak blir det som i tredje person.

Siggá leä ulguone. Siggá är ute.

Muv namma leä Lárssá. Jag heter Lars / mitt namn är Lars

Några vanliga frågor - Vad/vem?

Gukttie leä duv namma? - Vad heter du/ (vad är ditt namn) /Hur är ditt namn?

Mij leä dahtta? - Vad är det?

Giä leä debbene? - Vem är det?(där borta)

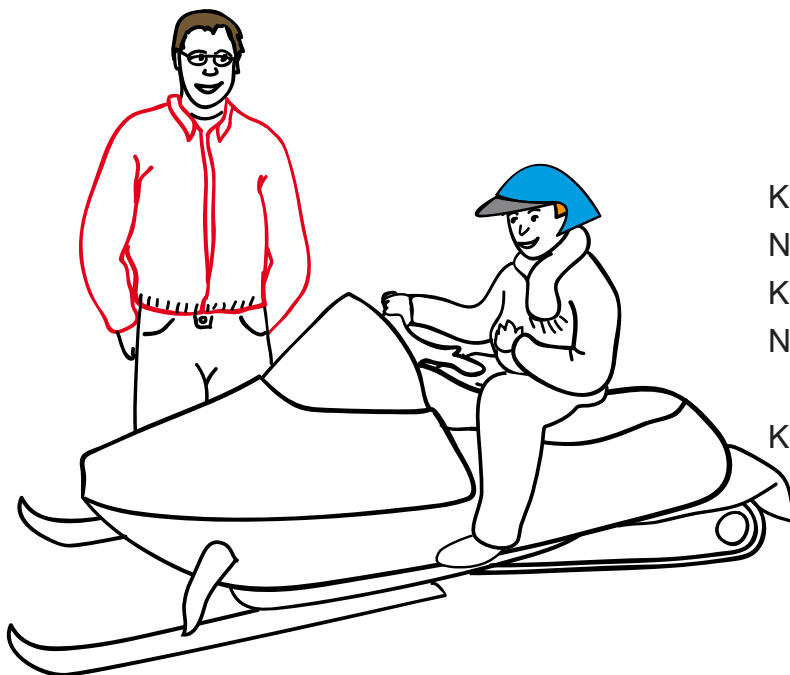
Giä leä dådna? - Vem är du?

Gukttie viäsuoh? - Hur mår du?

3 Gålmáde luhkkame

Guössieh

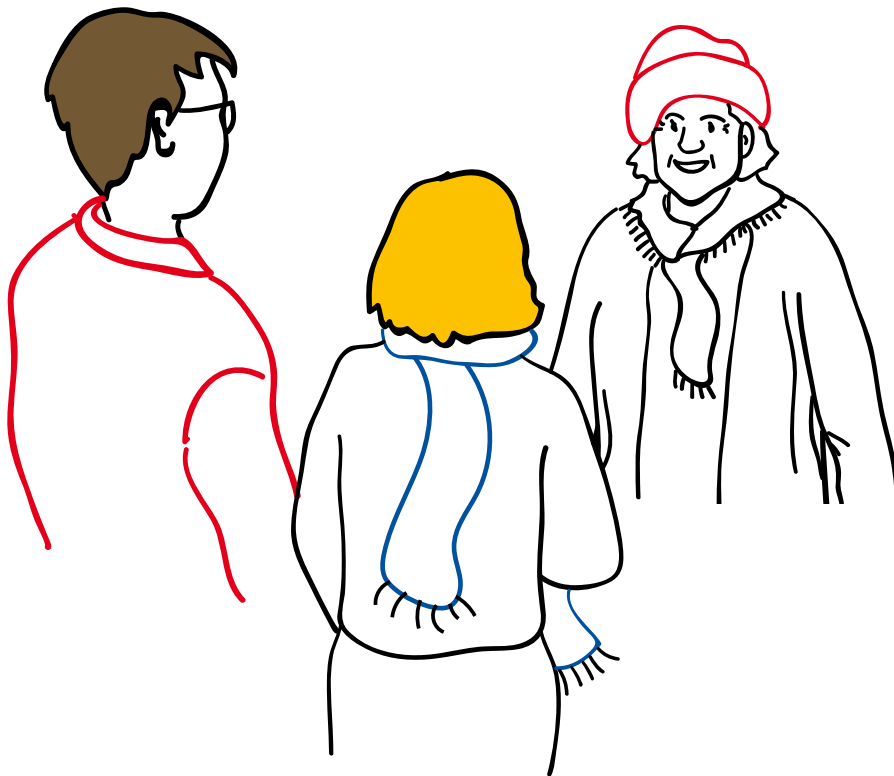
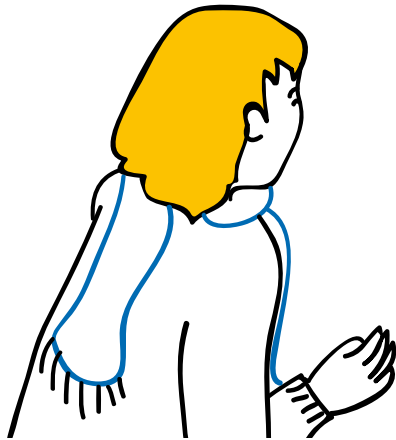
Krisstá: Máb guvlh?
Márjjá: Skuvterub guvlub.
Krisstá: Kanna dahtta leä Nijllá.
Márjjá: Nijllá güjt leä.
Krisstá: Båhtá dübbiene. Nijllá leä dahtta.



Krisstá: Nijllá, dádna vuajáh?
Nijllá: Vuajáb.
Krisstá: Gukttie viäsuoh?
Nijllá: Buöriebe. Gukttie dádna viäsuoh?
Krisstá: Buaragukttie viäsuob.

Eällä: Gukttie Ánná vyössa?

Lijssá: Ánná buaraguktie vyössa.



Krisstá: Büssub guvlub.

Márjjá: Dahtta leä gújt hálietiebmie buaraguktie juhkka báhtá.

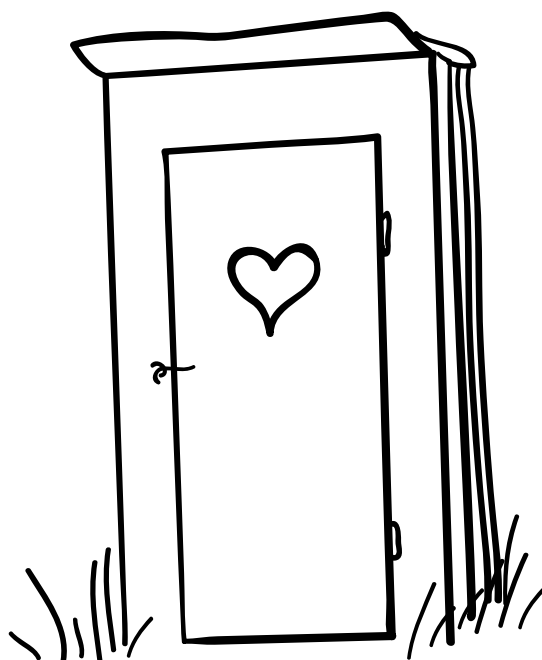
Elle-Áhkká: Krisstá büssub guvllá.

Krisstá: Máb jahttáh?

Márjjá: Dahtta leä hálietijja.



Piära: Gussa vádtsáh?
Gusstá: Majddie hūvsege dassnie leä?
Piära: Hūvsege leä ulgguone.
Gusstá: Die návttie.



Báguoh

áhkka hk -farmor, mormor

barggat rg - arbeta

bárnnie rn - son, pojke

buöriebe - bättre

büsse - buss

båhtiet d - komma

dahtta - det, det där, den här

die, juo, dal - då

duhkkuo - dit

dübbiene - där borta

gussa - vart

guvllá - han/hon/den hör

guvllat vl - att höra

guvlub - jag hör

guössie - gäst, besökare

güjt - ju, väl

hálietijja - flygplan, flygare, pilot

gálmáde - tredje

hálietiebmie - flygplan

hüvsege - toalett

jahttáh - du säger (av *jahttiet*)

juajggat jg - att jojka

juhka - (den) som

kanna - kanske

máb - vad

majddie - frågepartikel (*kan användas som första ordet i en frågande sats*)

mánná n - barn

mannat n - att fara, resa, gå

nijjsuone nyjssan - hustru, kvinna

náv, návtie - jäså, på så sätt

sijdda jd - byalag

skuvtere - skoter

stuories attr. **stuarra** - stor

sádna - han, hon, hen

tjuahppat hp - att hugga

ulguone - ute

urruot - att vara

vádtset - att gå

viässuot s - att leva

vuöjjiet j - att köra

vuöllie l - jojk

Tjiälgastiemieh

Verbböjning i ental

Tidigare har böjningsformerna av hjälpverbet **leä** beskrivits. Nu följer böjningen av några andra verb.

Verbets grundform:

viässuot s
båhtiet d
tjuahppat hp
barggat rg
guvllat vl

Andra person - Dådna/Dån

viäsuoh
bådáh
tjuahph
bargh
guvlh

Första person - Månna/Mån

viäsuob
bådáb
tjuahpub
bargub
guvlub

Tredje person - Sådna/Sån

vyössa
båhtá
tjuahppá
barggá
guvllá

Leä som första ord i frågor

Första person:

Leäb måna stuories?
Månna leäb stuories.

Tredje person:

Leä sådna mánná?
Sådna leä mánná.

Andra person:

Leäh dådna ulgguone?
Dådna leäh ulgguone.

Leä används också som svar på frågor:

Nijllá, leäh dådna ulgguone?
Leäb.
Leä Nijllá ulgguone?
Leä.

Några vanliga frågor:

Gukttie (dådna) viäsuoh? - Hur mår du?

Gukttie Lárssá vyössa? - Hur mår Lars?

Giä båhtá? - Vem kommer?

Siffrar

luhkkieaktta - elva

luhkkiegüktte - tolv

luhkkiegulmma - tretton

luhkkieneälljie - fjorton

luhkkievijtta - femton

luhkkieguvtta - sexton

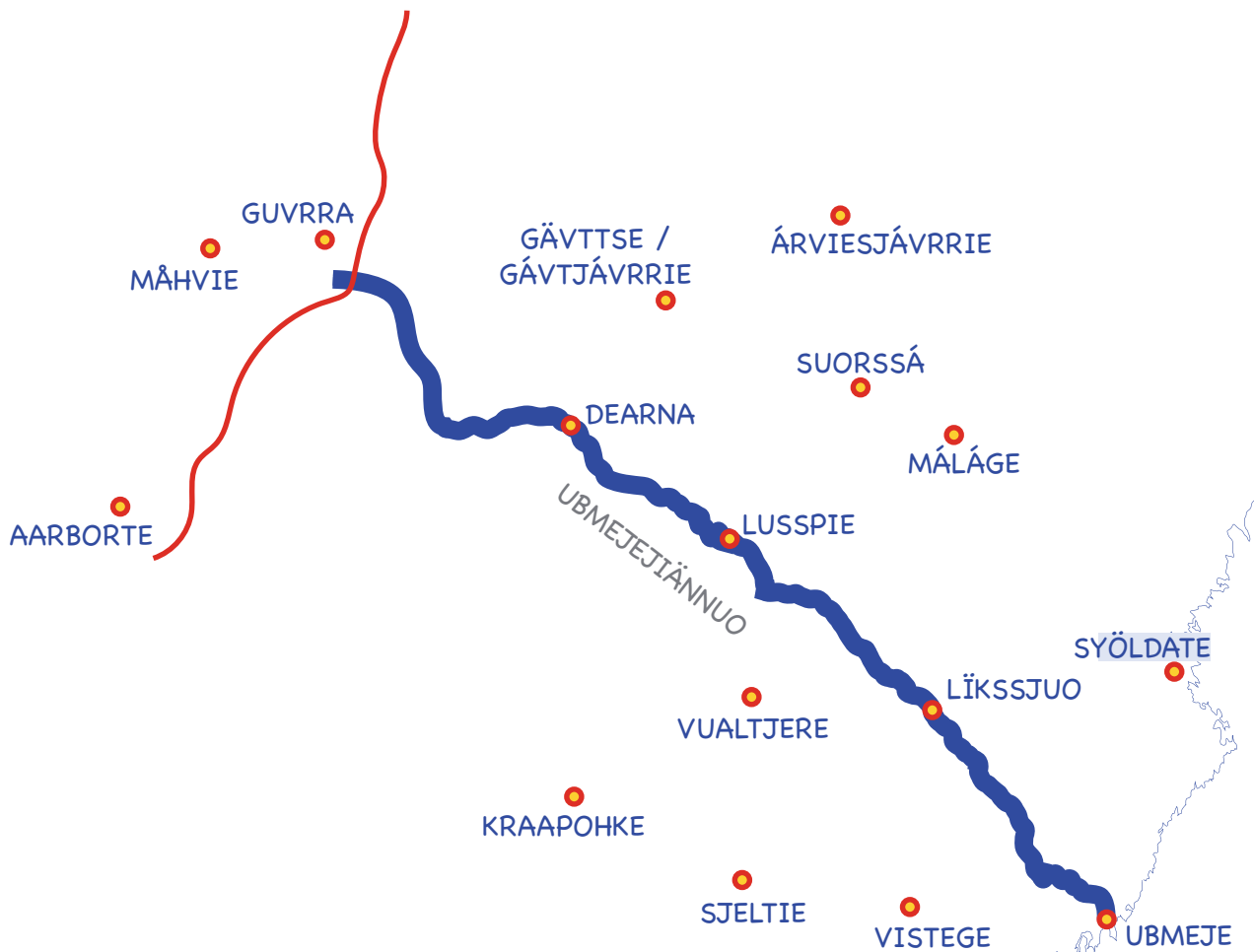
luhkkietjijttja - sjutton

luhkkiegákttsie - arton

luhkkieákttsie - nitton

güktteluhkkie - tjugo

Luhkkieaktta betyder ordagrant "tio-ett".



Förklaringar till ortnamnen

Ubmejejännuo- Umeälven

Umeälven rinner upp i Ubmejejávrrie (Överuman). Älven rinner ut i Västra Kvarken. Namnet härledes från källsjön Ubmejejávrrie. Ubmeje har samma betydelse som áhpie, stor vidd.

Måhvie- Mo i Rana.

Mo eller *Ránen máhkkie** (Mo i Rana) ligger vid fjordens ände, slut. Ráne; gräns, mahkket (a är å- liknande); sluta, sina.

*Valborg Wiinkas tolkning av ortnamnet Mo i Rana

Guvrra- Umskalet

dalsänka, skåra. Skal, skalma, skola. I svenskt dialektlexikon av J.E Rietz står att skola betyder fördjupning, klyfta i berg eller sten, dalgång.

Aarborte*- Hattfjeldal (Norge)

*Jargŋa** (*Hattfjeldal*). En större jargŋa, slätt ligger mellan bergen i närheten. Där är flygfältet anlagt.

* sydsamiska

* Valborg Wiinkas tolkning av ortnamnet Hattfjeldal

Gävtse/ Gávtjávrrie - Ammarnäs

Namnet kommer av näset. Som ligger mellan de två vattendragen Vindelälven och Tjulån. Gävtse, guavddá- är olika nyanser för att uttrycka något som finns i mitten eller delas i mitten.

Dearna- Tärnaby

*Dearnasijdda**. Namnet kommer av derrde*; tvär och brant. Närmast från Dearnajeännuo.

* Valborg Wiinkas tolkning av ortnamnet Tärnaby

*derdde finns ej att hitta i *Báhkuogirjje*, ordbok H.Barruk

Förklaringar till ortnamnen, fortsättning

Árviesjávrrie- Arvidsjaur

Sjárra- grus, småsten. Jávrrie- sjö. I sjön finns många stensamlingar som utgör goda lekplatser för fisk, och är därmed fiskrik.

Suorssá- Sorsele

*Suörggiesuvvanesijdda** (Sorsele). Suörggie- gren, förgrening. Suvvane- sel. Älven bildar här en förgrening och omsluter i selet en holme med Sorsele kyrkplats.

* *Valborg Wiinkas tolkning av ortnamnet Sorsele*

Lusspie- Storuman

Lusspie- utlopp. Platsen kallades först för Lusspen eftersom den låg vid sjöns utlopp. Senare ändrades samhällets namn till Storuman.

Vuoltjere*- Vilhelmina

Vuöllie- nedre, undre.

-ere är en förkortning av jávrrie- sjö. Den nedre sjön.

**sydsamiska*

Likssjuo- Lycksele

Lijggie- inre, inner, extra. Staden har fått sitt namn av det extra vattendraget, som rinner norr om Ubmejejännuo. Detta vattendrag har många namn där lijggie ingår t.ex. Liksjuhkka.

Málage- Malå

På lantmätare Jonas Geddas karta från 1671 är "Maal Jauri" upptagen. Den tillhör det källsystem varifrån Malån kommer. Från "Maal Jauri" härledes andra namn på "Maal", däribland Malå. "Maal" kommer av grovt grus eller småsten. Stenstrand.

Syöldate -Skellefteå

*Skellet**, *Skiellet* (Skellefteå). Skellefteåälvens samiska namn är "Siöldutätnú" och härledes från källflödet "Siöldut" (Carl Johansson).

* *Valborg Wiinkas tolkning av ortnamnet Skellefteå*

Kraapohke*- Dorotea

Krájppie- gropigt, backigt och stenigt område.

**Sydsamiska*

Sjeltie*- Åsele

Tjeälddie/ Sjeälddie betyder att flera sijdah, byalag ingår. Enligt hörsägen från från äldre samer ska det också ha varit en övergång vid förflyttning av renar. Därför har namnet "Silte" också använts.

**sydsamiska*

Vistege*- Fredrika

Visstie- renlav. Trakten är mycket rik på renlav.

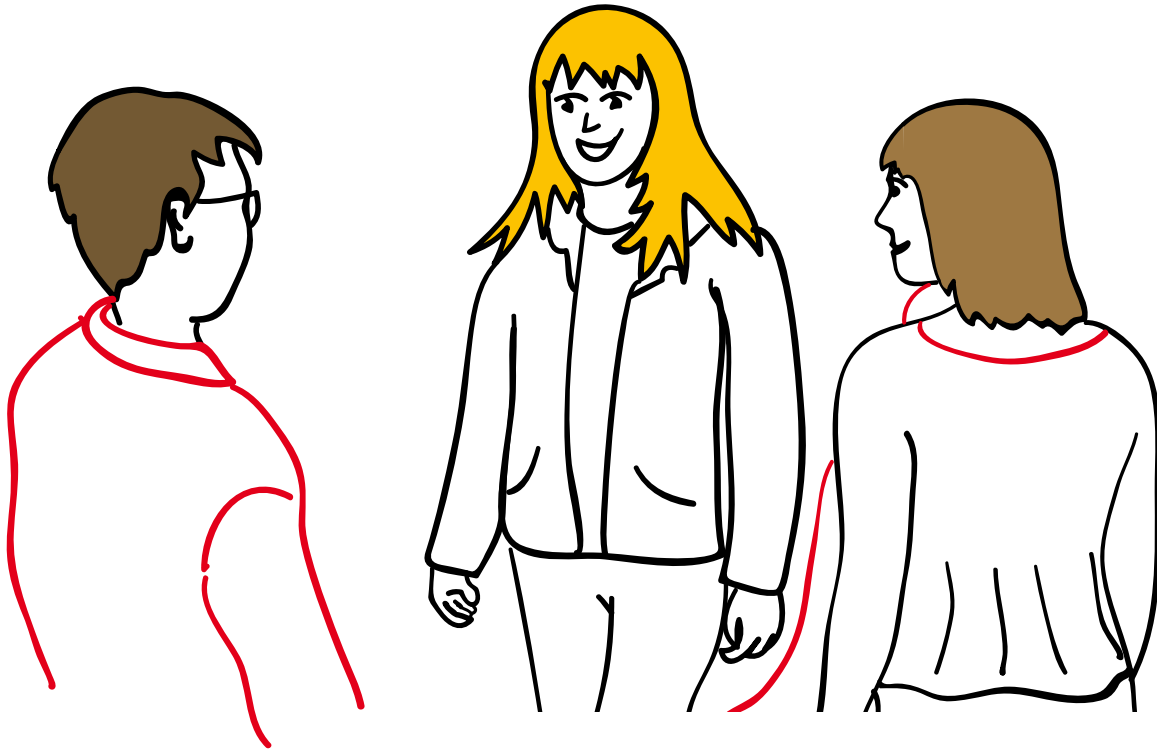
**sydsamiska*

Ubmeje- Umeå

Har fått sitt namn efter Umeälven, som i sin tur har namnet efter Ubmejejávrrie.

4 Niäljáde luhkkame

Tjuavuoh fáruone?



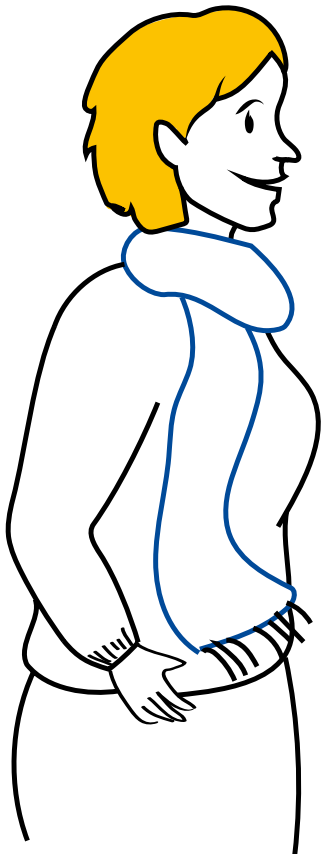
Krísstá: Majddie fárrije tjuavuoh?

Síggá: Tjuavuob.

Krísstá: Tjuavuoh fáruone?

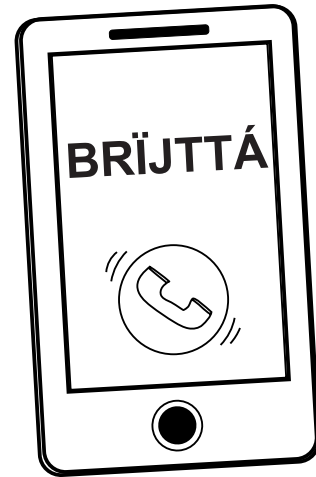
Märgge: Ib tjuavuoh.

Dádna vualgáh?



- Márjjá: Vualgáh dállie?
Elle-áhkká: Vualgáb.
Márjjá: Majddie bárrh uvddalen vualgáh?
Elle-áhkká: Ib bárrh.
Márjjá: Káhva leä. Ih sïjdh juvggat?
Elle-áhkká: Ib juvgh. Ib asth.

Dániele Bríjttáje ringgije



Bríjttá: Mánna leäb Bríjttá.
Dániele: Buörrie beäjvvie. Mánna leäb Dániele.
Bríjttá: Būrest.
Dániele: Gukttie viäsuoh?
Bríjttá: Buaraguktie viäsuob. Gukttie dádna viäsuoh?
Dániele: Buaraguktie viäsuob güjt.

Dániele: Bådáh dádna dehke?
Bríjttá: Ib bádieh üdne.
Dániele: Nuv, bådáh jirriedan?
Bríjttá: Bådáb. Jirriedan máhtáb bántiet.

Dániele: Båhtá Sjuvlla fáruone?
Bríjttá: Ij bádieh.
Dániele: Ij asth?
Bríjttá: Ijje, sádna ij asth

Dániele: Vuajáh jíjtja?
Bríjttá: Vuajáb jíjtja.
Dániele: Viäsuoh buerest güjt enje.
Bríjttá: Gávnnen.

Báguoh

asstat st - att ha tid, hinna
beäivvie jv - dag, sol
bárrat - att äta
buörrie - bra
dallák - genast
dállie, delle - nu, då, ju
dehke - hit
fáruone - i sällskap med
fárrije - med (i riktning med)
giähta d - hand
geärdda rd - gärde
ib - inte jag
ih - inte du
ij - inte hon/han/den
jijtja - själv
jirriedan - imorgon
juvkkat vg - att dricka
jugŋa - lingon
juo - redan
káhva - kaffe
máb - vad (*ackusativ av mij*)
máhttiet ht - att kunna
mákssuo ks - betalning
meälkkie lk - mjölk
niäljåde - fjärde
njuönnie n - näsa
ringget ng - att ringa
sijttat jd - att vilja, att vilja ha
sjövnjadit - att mörkna
sjállarit - att kvittra
tejje - te
tjuavvuot v - att följa
üdne - idag
uvddalen - förr, före, tidigare
vuölggiet lg - att fara, ge sig iväg, gå

Tjiälgastiemieh

Personliga pronomen

Orden **mánna**, **dádna** och **sádna** kallas personliga pronomen. I samiskan utelämnas dessa ofta därför att verbets ändelse berättar vem som gör något.

barggat rg:

bargub - jag arbetar

bargh - du arbetar

barggá - den/han/hon arbetar

Negerande verb

I samiskan bildas det nekande ordet "inte" med **ib**, **ih** och **ij**. Dessa brukas tillsammans med verb i negeringsform.

Ib leäh - Jag är inte.

Ih leäh - Du är inte.

Ij leäh - Han/hon/den är inte.

Ib bádieh - Jag kommer inte.

Ih bádieh - Du kommer inte.

Ij bádieh - Han/hon/den kommer inte.

Om frågor

De frågor, som kan besvaras med ja eller nej, bildas på olika sätt:

1. Med särskilda frågeord, såsom **majddie** - huruvida, måntro, **máb**, vad, **gukttie**, hur.
2. Frågan kan också framställas genom ett frågande tonfall.

Exempel på frågeordet majddie, med svar:

Ja:

Majddie dådna fáruone tjuavuoh? - Följer du med?

Tjuavuob. - Jag följer.

Nej:

Majddie dådna fáruone tjuavuoh? - Följer du med?

Ib tjuavuoh. - Jag följer inte med.

Exempel med frågande tonfall:

Ja:

Bådáh jirriedan? - Kommer du imorgon?

Bådáb jirriedan. - Jag kommer imorgon.

Vuajjá Krišstá? - Kör Krista?

Sådna vuajjá - Han kör.

Leäh dådna juo máksuob udtjame? - Har du redan fått betalningen?

Leäb udtjame. - Jag har fått.

Ib leäh udtjame. - Jag har inte fått.

Bådáh jirriedan? - Kommer du imorgon?

Ib bådieh. - Jag kommer inte.

Vuajjá Krišstá - Kör Krista?

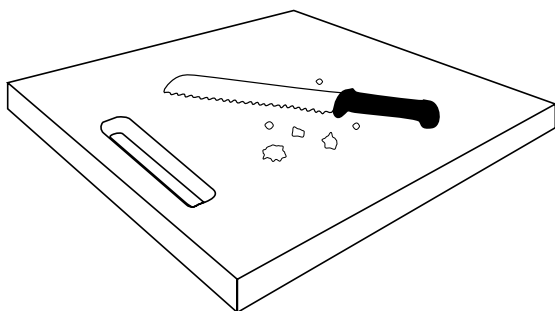
Sådna ij vuöjieh - Han kör inte.

Leä Krišstá ulgguone? - Är Krista ute?

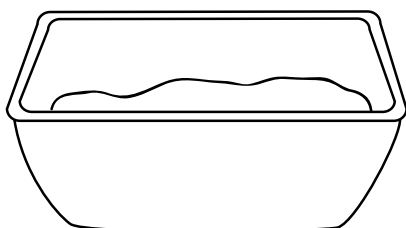
Ij leäh - Det är han inte.

5 Vijtade luhkkame

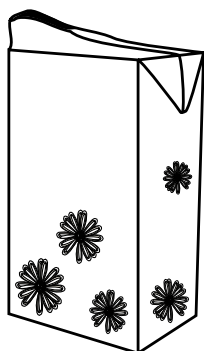
Beäbmuo



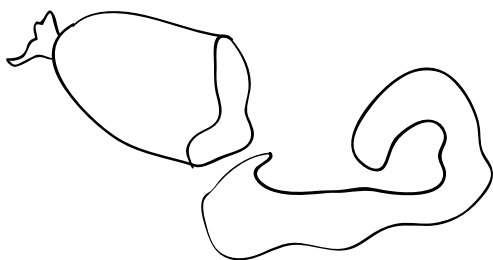
Lájbbe leä nâhkame.
Ästieh lájbieb!



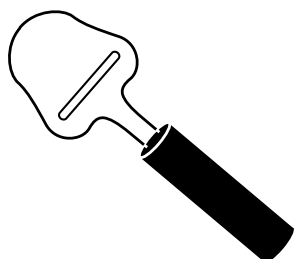
Vuajja leä nâhkame.
Ästieh vuajub!



Meälkkie leä nâhkame.
Ästieh mielkieb!



Guarvva leä nâhkame.
Ästieh guarvub!



Vuasstá leä nâhkame.
Ästieh vuastáb!

Káhvastábuosne



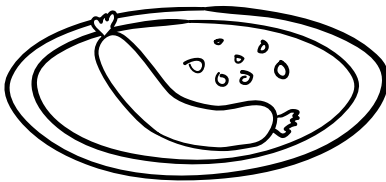
Krisstá: Majddie sijdh káhvub?
Brijttá: Sijdub.



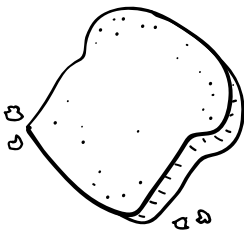
Márjjá: Majddie sijdh tejjub?
Sjuvlla: Sijdub.
Márjjá: Tejjub sijdub.



Márjjá: Majddie Ásská sijttá mielkieb juvkkat?
Elle: Deähttielis.
Márjjá: Gudtsán! Ásská juvgh amma die!



Ásská: Majddie leä guarvva?
Márjjá: Leä.
Ásská: Mánna guarvub sijdub.
Márjjá: Die bårrh guarvub! Sijdh lájbieb áj?
Ásská: Ib sijdh lájbieb bårrat.



Krisstá: Máb Dániele juvkká?
Dániele: Ib juvgh.
Krisstá: Máb dádna bårrh?
Dániele: Nuv lájbieb.

Krisstá: Ásská, bádieh die!
Ásská: Mánna bádáb.
Krisstá: Bårrh amma die!
Ásská: Ib asth.
Krisstá: Svarggaldh! Dádna asth. Dádna güjt asth.
Ásská: Die mánna bårrub.
Krisstá: Juvgh mielkieb áj!

Báguoh

áj - också

amma - nu, då, alltså, verkligen (partikel som förstås av satsen)

beäbmuo - mat

beäbmuoássásh - matvaror (*plural*)

del - nu, då

die - nå, då så, nu

gehttjelvis ss - fråga (subst.)

gehttjet - att fråga

gijttuo jt - tack

guarvva rv - korv

gudtsán - tack (för maten)

güjt - åtminstone, i alla fall, ju

ij leäh - är inte

ij mijge - ingenting, inte något

kafea - kafé

káhva - kaffe

lájbbie jb - bröd

náhkkat - ta slut (om något), upphöra, sluta

svarggaldit - att äta en liten bit, att fika

vásstiedit - att svara

vijtade - femte

vuajja j - smör

vuasstá st - ost

ásstiet st - att köpa

Imperativ

Imperativ är verbets uppmaningsform. Imperativ böjs i person och antal.

Imperativ och negeringsform av huvud verbet

Bárrh! - Ät!

Ib bárrh. - Jag äter inte.

Bádieh! - Kom!

Ib bádieh. - Jag kommer inte.

Vad är ett substantiv?

Substantiv är ord, som betecknar personer, namn, djur, saker, känslor, egenskaper, förhållanden. Substantiv står i ental och flertal och har kasusändelser.

Exempel på substantiv:

Trädet är högt.

Jag äter **fisk**.

Han har god **fantasi**.

Kasus, nominativ - ackusativ

På samiska uppträder substantiv i olika böjningsformer. Dessa former kallas kasus. Varje substantiv har en grundform. Det är den formen vi finner i ordboken, den kallas nominativ.

Exempel:

Ástieh lájbieb! - Köp ett bröd!

Máanna guarvub bárrub - Jag äter en korv

Här står **lájbieb** och **guarvub** i en form som vi kallar ackusativ. Nominativ och ackusativ är två olika former av ordet. De kallas kasus.

Ackusativformen användes bl.a. om det vi ser, hör, äter, dricker, köper, säljer, finner, tappar osv, det betecknar föremålet för en handling och står som objekt i satsen.

Orden i ackusativ ental har alltid ändelsen -b eller -ub.

Dádna lájbieb bárrh. Du äter ett bröd

Ástieh vuastáb! Köp en ost!

Máanna guvlub Krísstáb. Det är Krista jag hör.

Ämnesnamn, såsom mjölk, kokt kaffe, smör med mera, skall uttryckas med kasusformen elativ:

-ste. Avses *en* korv eller *en* ost eller viss mängd mjölk i exempelvis ett mjölkglas står ordet i ackusativform d.v.s. med ändelsen b/-ub.

Mielkieste juvgub. Jag dricker av mjölken

Mielkieb juvgub. Jag dricker mjölk (En bestämd mängd, ett glas).

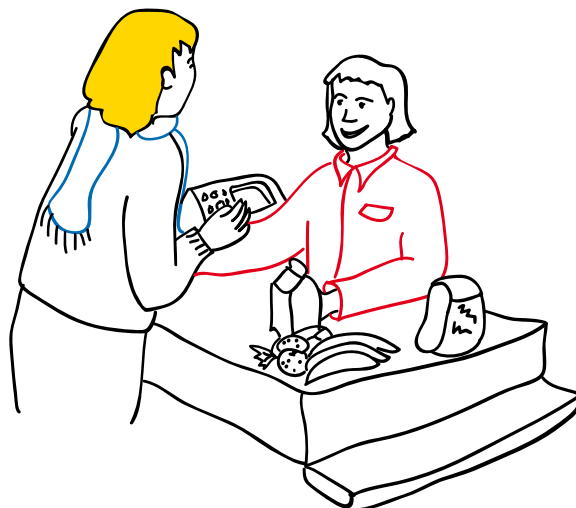
6 Guvtade luhkkame

Gussnie leäh almatjh?

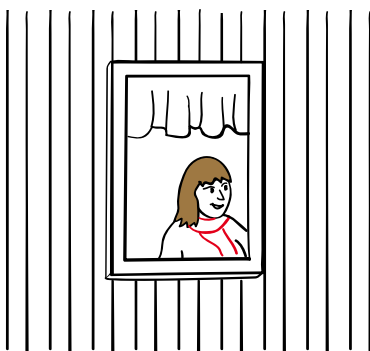
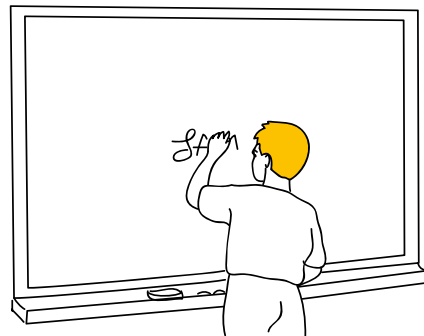
Gussnie leäh almatjh?
Dessne leä pässta.
Krīsttá leä pástasne.



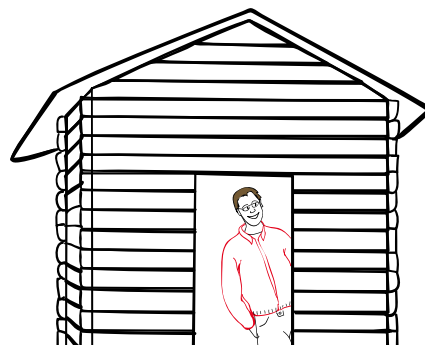
Dessne leä buvrrie.
Márjjá leä buvriene.



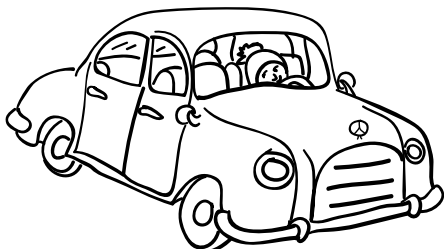
Dessne leä skuvlla.
Dániele leä skuvlane.



Dessne leä stáhpuo.
Märgge leä stábuone.



Dessne leä buvrrie.
Krisstá leä buvriene.



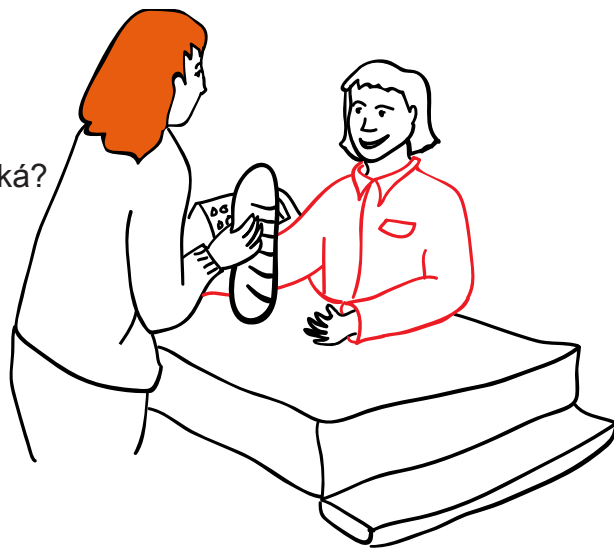
Dessne leä bijlla.
Åsská leä bijlane.

Máb sádna dübbiene dahkká?

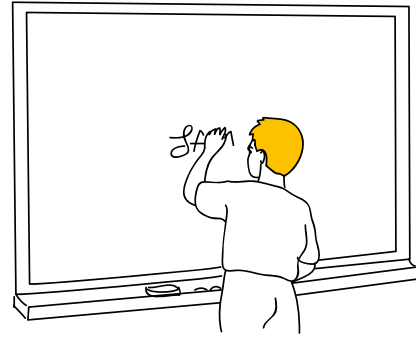
- Márjjá: Gussnie leä Lijssá?
Krísstá: Sádna leä pástane.
Márjjá: Máb sádna dübbiene dahkká.
Krísstá: Girjeb säddije.
Márjjá: Mánna buvrráje vualgáb.



- Lijssá: Gussnie leä eädnie/tjijtjie?
Krísstá: Eädnie/tjijtjie leä buvriene.
Lijssá: Máb sádna dübbiene dahkká?
Krísstá: Lájbieb ásstá.



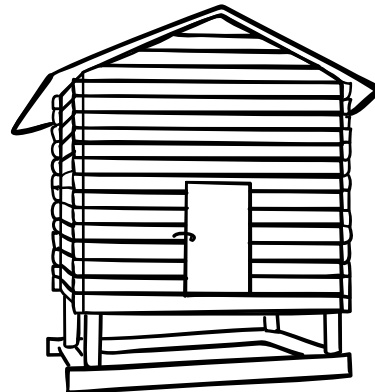
Lárssá: Leä Dánielle gádiene?
Krísstá: Ij leäh, sádna leä enje skuvlane.
Lárssá: Man dehte?
Krísstá: Ib dájrieh.



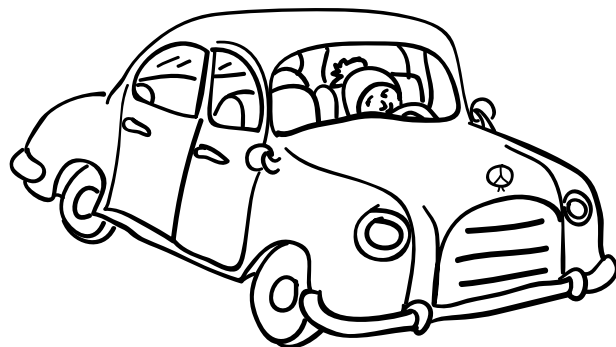
Márjjá: Gussnie leä Ásská?
Krísstá: Sádna leä ulguone.
Márjjá: Ij leäh.
Krísstá: Nâ, gussnie sádna leä?



Krísstá: Leä Ásská stábuone?
Lárssá: (Sádna) ij leäh debbene.
Krísstá: Lárssá, vádtsieh uhttsat!
Ásská: Ib leäh.
Lárssá: Gussnie leäh dádna?
Ásská: Mâna leäb dábbiene.



Lárssá: Leä dádna bijlane?
Ásská: Nâ leäb!
Lárssá: Bâdieh dallák debbede!



Báguoh

almatje - människa
buvrrie vr - affär, bod, förrådsbod
dábbiene - här borta, här bakom
dájrriet jr~dájđđiet jđ - att veta
dallák - genast
debbede - därifrån
debbene - där borta, där bakom
dessne - där borta
dübbiene - där, längre bort
dålvuotit - att förfölja
dålvvuot lv - att följa
eädnie [d'n] dn, tjidtjie - mor, mamma
Gávtjávrrie vr - Ammarnäs
geärggie rg~geäđggie đg - sten
girjjie rj - bok, brev
gussnie - var (frågeord)
guvtade - sjätte
gåhtie d - kåta, hemma
jiännuo n~iädnuo n - älv, å
juhka - bäck
leäb - jag är
Máb sådna dahkká? - Vad gör han/hon?
Máláge - Malå
Man dehte? - Varför?
påssta st - post
skuvlla vl - skola
ståhpuo b - stuga, hus
suvvane - sel
suörggie - gren, förgrening
Syöldate - Skellefteå
sådna säddije - han/hon skickar
säddet - att skicka
säddije - han/hon skickar
uhhtsat - att leta, att söka
urruot - att vara, att bo
Vádtsieh uhhtsat! - Gå och leta!
ådtjuot - att få
åsiesbuvrráje - till affären (illativ)
åsiesbuvrrie vr - affär

Tjiälgastiemieh

Partiklar är småord som inte böjs och som ofta inte ger någon mening när de står ensamma, och därför kan de inte översättas med bara ett ord. Partiklarna förmedlar en betydelse som finns i talsituationen eller sammanhanget. De kallas också satsfärgande partiklar eller kulörord. I svenskan finns några partiklar som; då, ju, väl, medan partikelbruket i samiskan är omfattande.

enŋe, del, delle, dallie, die, güjt, lijkan, na, nå

Inessiv

På svenska använder man prepositionen på, i, hos, vid m.fl. för att uttrycka att någon/något är på näsan, i huset, hos mor eller vid gårdet o.s.v. På samiskan uttrycker man detta med kasusformer. inessiv har ändelsen -ne/-sne. Ändelsen fogas till substantivets stam.

njuönnie - näsa

njuöniene - i, hos, på näsan

ståhpuo - hus

ståbuosne - i, hos, på huset

eädnie/tjidjtie - mor, mamma

iedniene/tjiddjiene - i, hos, på mamman

geärdda - rengärde

giärdane - i, hos, på rengärdet

Ändelsen -ne/-sne är kasusmärket för inessiv.

Med det här kasuset uttrycker man var någon eller något är. Inessiv motsvarar uttryck med prepositionerna på, vid, i, hos, med, på svenska.

Några vanliga frågor och uttryck

Máb dádna dübbiene dahkká? - Vad gör du därborta?

Gussnie leä dádna? - Var någonstans är du?

Gussnie urruoh? - Var bor du?

Man dehte? - Varför?

Ib dájrieh. - Jag vet inte.

Siffrah - Räkneord 20 - 100 (hela tiotal)

Vi sätter här bindestreck (-) mellan de delar som räkneordet är sammansatt av, för att göra ordet mer överskådligt. Orden skrivs egentligen utan bindestreck.

20 - güktteluhkkie

30 - gulmma-luhkkie

40 - neälljie-luhkkie

50 - vijtta-luhkkie

60 - guvtta-luhkkie

70 - tjijttja-luhkkie

80 - gákttsie-luhkkie

90 - åktssie-luhkkie

100 - tjuöhtie

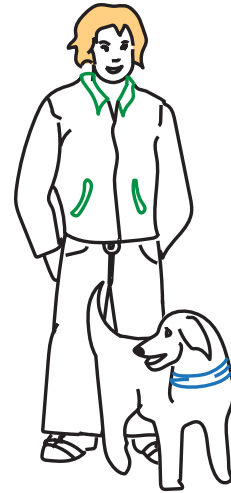
7 Tjijtjade luhkkame

Giän neäjdda/bárnnie leäh dádna?



Giän leä dahtta?

Krisstá: Ássh duhkkuo!
Sjuvlla: Giän biänŋa leä dahtta?
Márjjá: Dahtta leä Krisstán biänŋa.
Sjuvlla: Gukttie leä dan namma?
Márjjá: Suv namma leä Hállu.
Sjuvlla: Leä dahtta márákis biänŋa?
Márjjá: Ij leäh.

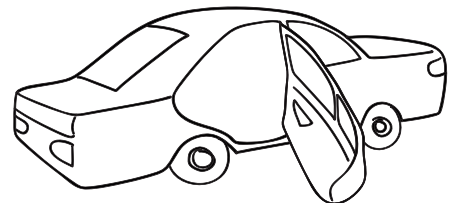


Brijttá: Nuv báhtá. Bådieh dehke!
Siggá: Ib mánna asth!
Brijttá: Man dehte?
Siggá: Mánna vualgáb.



Siggá: Giän bijlla leä dahtta?
Brijttá: Dahtta leä áhtjien bários bijlla.
Siggá: Dahtta leä güjt guh urra bijlla.
Brijttá: Vuajáh dádna bijlla?
Siggá: Leäb. Ib máhtieh.
Brijttá: Mánna güjt máhtáb duv bahkkadit
Siggá: Ih dárbasjh. Nijllá bahkkade.
Brijttá: Giä leä sádna?
Siggá: Sádna leä vuöjjiemebahkkadijjá.

Siggá: Gussnie leä dahtta filmma?
Brijttá: Dahtta leä Kárllan stábuone.
Siggá: Giä dab filmub vuösiete?
Brijttá: Kárlla jijtja.
Siggá: Leä dahtta Kárllan stáhpuo?
Brijttá: Leä. Dahtta leä Kárllan.



Báguoh

áhttjie htj - far, pappa

Ássh duhkkuo! - Gå bort (kommando till hund)

Bádieh dehke! - Kom hit

bahkkadijjá - lärare

bahkkadit - att lära ut

báhttja htj - pojke

báries bíjlla - gammal bil

bárrat - att äta

biänŋa ŋ~biägŋa ŋ - hund

burránit - att sprida sig

dab - den här (ackusativ av *dahtta*)

dárbasjit~dárbahit - att behöva

dulvadit - att förfölja

filmmá lm - film

gálluot l - att frysa

gárjjáhít - att ligga hoprullad (om hund, räv, liggande djur)

giäb - vem (ack av giä)

giän - vems (gen.)

girjjie rj - bok, brev

girjjie/prievvie - bok, brev

guh - som

gühtte - vem

guhttjadit - att kalla på, benämna, befälla

guhttjuot htj - att kalla

hálajit - börja prata

hállatjit - tala lite

ih dárbasjh - du behöver inte

lívvuot - att vila i liggande ställning (om klövdjur och hästar)

lügnet - att lyfta upp (en gång)

márákis biänŋa - argsint hund

muanja attr muanjas - adj. klar (himmel)

muanjadit - att klarna (om väder, bli klarare)

nálggasit - att prata

sádna - hen, hon, han

ságastit - att berätta (nyheter)

stáhpuo b - hus, stuga

suv - hans, hennes

tjáhkkásjit - att sätta sig

tjijtjade - sjunde

tjuahppat hp - att hugga

urra~uđđa bíjlla - ny bil

vuöjjiemeáhppatijjá - körlärare

vuösietit - att visa

Tjiälgastiemieh

Nammh - namn

Ánddá - Anders
Ánná - Anna
Brijtta - Britta
Dániele - Daniel
Elle - Elin
Eällá - Ella
Gusstá - Gustav
Helená - Helena
Injá - Inga
Kárlla - Karl
Krisstá - Kristoffer
Kristijnna - Kristina

Lárssá - Lars
Lijssá - Lisa
Márrjá - Maria
Märgge - Margareta
Nijllá/Nilssá - Nils
Piära - Per
Siggá - Sigrid
Sjuvlla - Sjul
Stijná - Stina
Ásská - Oskar

Siffrah - siffror

21 guektteluhkkieaktta
31 gulmmaluhkkieaktta
22 guektteluhkkiegüktte
32 gulmmaluhkkiegüktte
23 guektteluhkkiegulmma
90 ákttieluhkkie
24 guektteluhkkieneälljie
95 ákttieluhkkievijtta
30 gulmmaluhkkie
99 ákttieluhkkieákttie

Om genitiv och ackusativ

Kasusformen genitiv anger ägaren eller det till vilken/vilket någonting hör.

Mánna leäb tjiđtjien/iednien neäjdđa. - Jag är mors flicka.

Dahtta leä áhtjien biđlla.- Det här är fars bil.

Hálluo leä Krísstán biänđa. - Hálluo är Kristoffers hund.

Genitiv i singularis har ändelsen -n, och skrivs med svagstadium. Ackusativ har ändelsen -b eller -ub, och skrivs också med svagstadium.

Nominativ

áhttie

tjiđtie

bárdnie

neäjdđa

Krísstá

Márjjá

Genitiv

áhtjien

tjiđtjien

bárdnien

niäjdán

Krísstán

Márjján

Ackusativ

áhtjieb

tjitjieb

bárdnieb

niäjdub

Krísstáb

Márjjáb

Nominativ, genitiv och ackusativformen av personliga pronomen i singularis.

Nominativ

mánna eller mán

dádna eller dán

sádna eller sán

Genitiv och ackusativ av personligt pronomen i singular skrivs likadant:

muv

duv

suv

Nominativ, genitiv och ackusativformer för demonstrativa pronomen i singularis.

Demonstrativa pronomen används till exempel när man pekar ut något: "Den där!", "Den här!". I samiska språk kan man göra skillnad på hur långt bort det utpekade befinner sig. Som nybörjare behöver man inte kunna allt, men det är bra att känna till!

dáhta - den här (nära talaren)

dahtta - den här

duohta - den där (nära den tilltalade eller den man med fingret visar på)

duhtta~dühhte - den där (långt bort från både talaren och den tilltalade)

Exempel:

Nominativ - **dáhta**

Genitiv - **dán**

Ackusativ - **dáb**

Nominativ - **duohta**

Genitiv - **duon**

Ackusativ - **duöb**

Nominativ - **dahtta**

Genitiv - **dan**

Ackusativ - **dab**

Nominativ - **duhtta~dühhte**

Genitiv - **dun~dün**

Ackusativ - **dub~düb**

Nominativ, genitiv och ackusativformen frågande pronomen i singularis.

Nominativ

giä - vem?

gühtte - vem?

Genitiv

giän - vems?

gühtten - vems?

Ackusativ

giäb - vem?

gühtteb - vems?

Bestämd - obestämd form

Samiskan skiljer inte mellan bestämd och obestämd form:

Dübbiene báhttja báhtá. - Där borta kommer en pojke.

Báhttja dehke báhtá. - Pojken kommer hit.

Uddastaviga verb

Verb med tre stavelser utgör en egen böjningstyp och kallas uddastaviga verb.

liäggastit - att vila

dárbasjit - att behöva

Surgadiemieh - avledningar

Avledningar kallas en form av ordbildning där ett tilläggs morfem tillfogas ett befintligt ord. I samiska tilläggs suffix, vilket menas att morfemet läggs till bakom grundordet. Umesamiska är rikt på avledningar och här följer några exempel. Det finns även fler ändelser än de som redovisas här.

Bárrat

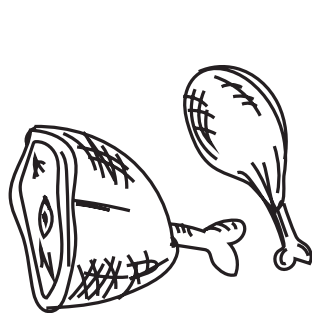
-dit handlingen sker upprepade gånger eller är utsträckt i tid

-lit handlingen sker plötsligt eller i all hast

-stit förminskningsform för att beskriva litenhet

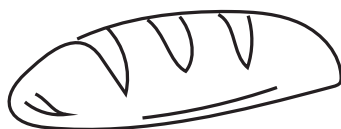
8 Gáhtsáde luhkkame

Muvsnie leä neásstie

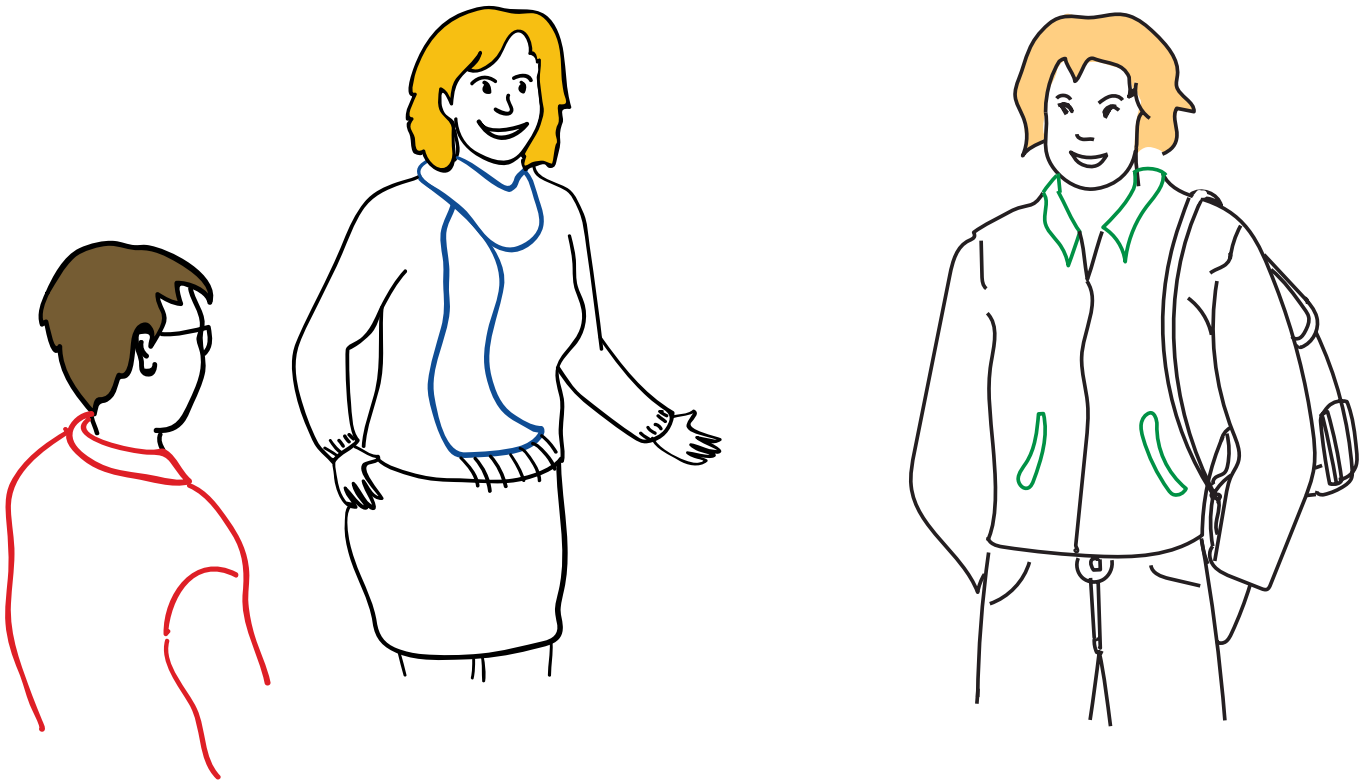


Leä duvsnie tjiäla?
Leä.

Krisstáne leä beärgguo.



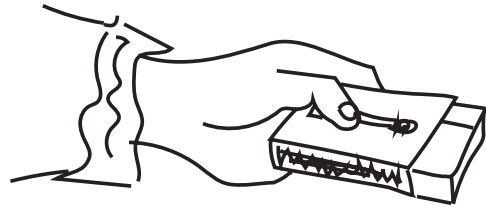
Márjjasne leä lájbbie jah vuajja.



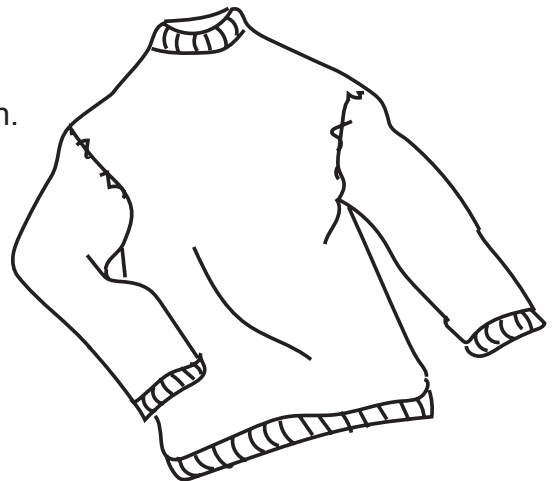
Krísstá: Leä duvsnie neässtie?
 Sjuvlla: Leä.
 Krísstá: Leä duvsnie ij nágan vuassa?
 Sjuvlla: Leä. Giähtjh, dássnie leä vuassa.
 Krísstá: Buörrie. Muv vuassa leä gádiene. Subtsasth! Mij leä dannie vuassane?
 Sjuvlla: Vuassasne leä lájbbie, vuajja, beärgguo, geäbnie, jah gájkh dárbies.

Sjuvlla: Gussnie leä lávdagáhtie?
 Krísstá: Duhtta jávrriegáddiene.
 Sjuvlla: Leä duhtta Bielluojávriene?
 Krísstá: Leä.
 Sjuvlla: Man dehte jávrien namma leä Bielluojávrrie?
 Krísstá: Ib dájrieh.

Márjjá: Dádna ih gássiek mujtieh rísstíggájde!
Krísstá: Muvsnie leäh rísstíggáh vuassasne.
Márjjá: Vuösieth!
Krísstá: Nuv vuösiedub. Giähtjh dálle!
Márjjá: Buörrie.



Sjuvlla: Tjåskies leä.
Krísstá: Nuv leä, gárvuodh! Del biktth.
Sjuvlla: Fiärtan bálien muv gárvuojde tsáhkiet dálkkiene.
Muvsnie leä muaddá.
Krísstá: Del amma. Die biktá.
Krísstá: Dádna tjiehpiesláhkáje sámien giälub hállh.
Sjuvlla: Muvsnie leä tjiehpies bahkkádijjá.
Krísstá: Subtsasth giä leä!
Sjuvlla: Nuv Síggá.



Báguoh

áhkuove - barnbarn till en kvinna
ájjuove - barnbarn till en man
amma - nu/då/alltså/verkligen (partikel som förstås av satsen)
bahkkadijjá - lärare
beärgguo rg - kött
bikttiet kt - att värma (ge värme ifrån sig)
dájrriet jr - att veta
dálkkie lk - väder
dálkkiene (essiv) - efter väder, t ex i "klä sig efter väder"
dárbies - nödvändigt, behövt
del amma die - nu alltså så
fiärtan bálien - alla gånger, alltid
gáktsáde - åttonde
gárvadit - att klä på sig
gárvijde tsáhkiet - att ta på kläder
gárvuoh - kläder (*plural av gárvvuoh rv*)
geäbnie~geäbdnie - kittel, gryta
geähttjat - htj - att se, titta
geässnie? - hos vem?
hállat l - att tala, samtala, hålla tal
ij gássiek - aldrig
jávrrie vr - sjö
jávrriegáddie - sjöstrand
lávtagáhtie - tältkåta
Mij duvsnie leä? - Vad har du?
mujttiet jt - att minnas, komma ihåg
muvsnie - jag har (bokst. "hos mig är/finns")
neässtie st - matsäck, färdkost
sámiengiälla l - samiska
sárráskáhppuo - tändsticksask
subtsastit - att berätta
tjåskies tjåsskás - kallt
tjánjat ŋ - att krypa in i, att gå in
tjeähppie attr. **tjiehpies** - duktig, händig
vaj die - ja då
vuassa - säck, ryggsäck

Tjiälgastiemieh

Verbet “att ha” i samiskan

I forna tider levde samerna i större samklang med naturen än nutida människor. Världen/jorden hade man till låns och den skulle brukas med varsamhet. Enligt lexikon av Lindahl & Öhring från 1780-talet motsvaras **adniet** av “hafva, besitta, bruka, nyttja, ha i behåll”. **Adniet** är således ett mycket användbart ord. **Adniet**, “att ha”, har på senare tid använts mycket mera, då i betydelsen att äga. Kanske en påverkan av svenska språket. Dock kan man slå fast att det svenska språket “har” för det mesta motsvarats av samiskans **leä**. Ex. “Jag har en bil”, **muvsnie leä bijlla**. Se följande exempel:

att vara

Krisstá leä bijlane. - Kristoffer är i bilen.

Elle leä muv neäjdda. - Ella är min dotter.

Márjjá ij leäh skuvlane. - Maria är inte i skolan.

att ha

Krisstáne leä bijlla. - Kristoffer har en bil.

Tjidtjiene leä neäjdda. - Mamma har en dotter.

Márjjáne leä muaddá. - Maria har en päls(rock).

Pronomen i inessiv

Orden **mánna**, **dádna**, **sádna**, **dahtta**, **giä** kan också böjas till inessiv. Substantivet som följer efter verbet (leä) står i nominativ.

Muvsnie leä bijlla.

Duvsnie leä stáhpuo.

Suvsnie leä bárnne

Dassnie leä gåhtie.

Geässnie leä sárráskáhppuo?

9 Áktsáde luhkkame

Ságastallame - dialog

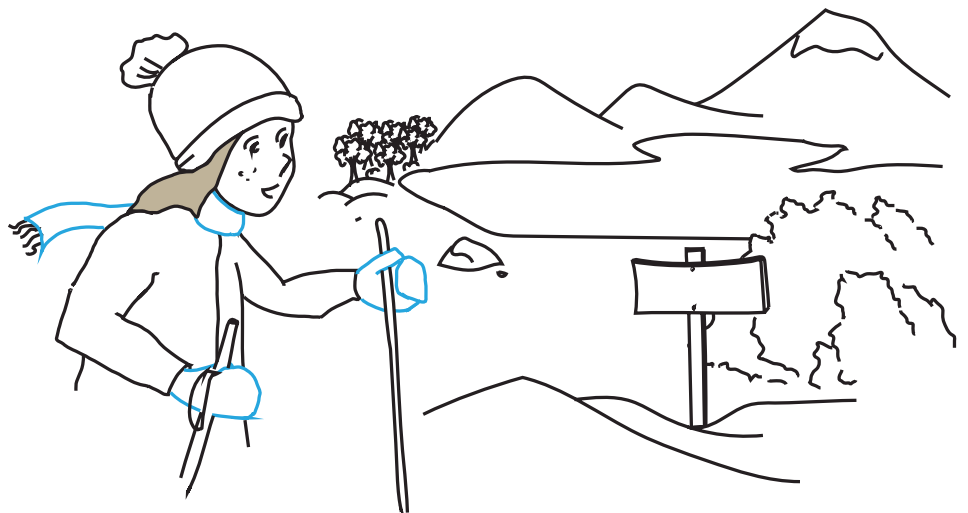
Die sádna máhtta juajggat.



Mánna sámienjiälub nálggasub.



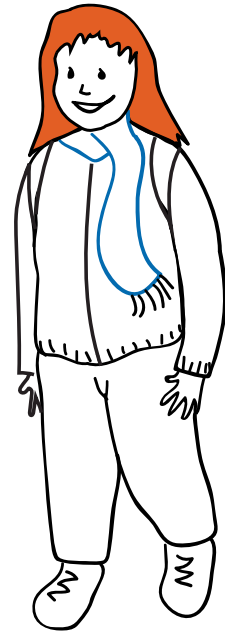
Mánna tjuajgub.
Gussa?
Vuaskuonjávrráje.



Mánna sïjdub vuölggiet.

Gussa?

Skuvllije.



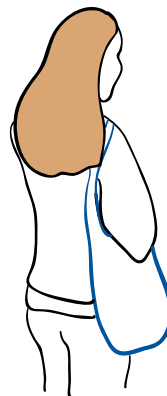
Gussa galgh dádna vádtsiet?

Galgub buvrráje vádtsiet.

Brijttá: Ussjadub buvrráje vuölggiet.

Márjjá: Giän die?

Brijttá: Kárllan buvrráje. Majddie sïjdh fárrije tjuavvuot? Mánna ib dárungiälub nálggasit.



Márjjá: Ib máhtieh vuölggiet dálle.

Valla Kárlla güjt sámengiälubnálggase.

Krisstá: Tjúhkkedh bijllije!



Brījtta: Máhtáh dádna sámiengiälob?
Kárlla: Nuv máhtáb.
Brījtta: Ussjadub vualpuob ásstiet.
Kárlla: Man stuöries dárbasjh?
Brījtta: 42 (neälljielühkkiegüktte)
Kárlla: Dahtta leä tjábbies vualppuo.
Brījtta: Man dīvras leä?
Kárlla: 85 (gákttsieluhkkievijtta) kruvnh.
Brījtta: Dáb mánna ástáb.

Krīstta: Vuöjnieh! Dáhta leä tjábbies sválttjá.
Brījtta: Ástieh dáb!
Krisstá: Nuv mánna ástáb Dánielisse.
Brījtta: Ástieh, jah tságieh vuassije!



Báguoh

adtjat - ska
bárrat - att äta
dáruongiälla - svenska och norska
dálla - eld
galggat lg - ska
gehttjet - att fråga
geäddie - renvall, äng
giän? - vems?
giäsa? - till vem?
hállat l - att tala, prata
juajggat jg - att sjunga en vuöllie
kruvnna vn - krona (pengar)
liäratit - att undervisa
mákssiet ks - att betala, att kosta
Man dīvras leä? - Hur dyr är den?
man? - vilkens? (genitiv av mij ma-)
mūññien - till mig
nålggasit - att tala
sámiengiälane - på samiska
sijša - in i
sijttat jd - att vilja, att vilja ha
suamangiälla - finska
sválttjá ltj - skinnrock
tjábbe attr. **tjábbies** - fin, vacker
tjálliet l - att skriva
tjuajggat jg - att åka skidor, ränna
tjuhkkedh! - sätt dig!
tjuhkkedit - att sätta sig
tjåhkkásjit - att sitta
tsáhkiät g - att stoppa in, sticka in
ussjadit - att tänka
valla - men
veädtjat - att hämta
veähkkie hk - hjälp
vualppuo lp - kjol
Vuaskuonjávrrie - Abborrsjön
vuassjat [s'sj] ssj - att koka något
vuöjnniet jn - att se
vuöllie l - jojkmelodi
åhppat hp - att lära
åktsáde - nionde

Tjiälgastiemieh

Användning av infinitiv

Både samiska och svenska har infinitiv efter hjälpverben: ska, kunna, vilja, tänka, etc.

Dådna galgh gehttjet - Du ska fråga.

Sådna máhtta juajggat - Hon kan jojka.

Månna sijdub mannat - Jag vill gå.

Sådna ussjade vuölggiet - Han tänker resa.

Máhttiet och sjiittat som huvudord

Verben máhttiet, "att kunna och **sjiittat**, "att vilja, att vilja ha", kan användas också som huvudord:

Månna dáruongiälub máhtáb - Jag kan svenska.

Månna sijdub káhvub - Jag vill ha kaffe.

Giä lájbieb sjiittá? - Vem vill ha ett bröd?

Illativ

På svenska använder man ordet "till" för att uttrycka målet för en rörelse eller en handling.

I samiska uttrycker man detta vanligtvis med kasusformen illativ. Ord i illativ står i starkstadium och har ändelsen -je/-isse/-asse. Ord som slutar på **-ie** får **á** i näst sista stavelsen vid böjning till illativ: áhttie > áhttiáje.

Ussjadub Suorssáje vuölggiet - Jag tänker resa till Sorsele.

Vádsieh stuhpije! - Gå till huset!

När man skall precisera eller betona platsen eller rummet något/någon rör sig in i används postpositionen **sijja**.

Biäjih dab bijlan sijja - Lägg in den i bilen.

Exempel på illativ:

Nominativ

bijlla jl

Márjjá

áhttie htj

stáhpuo b

dállá

geáddie

Illativ

bijllije

Márjjáje

áhttiáje

stuhpije

dállije

geáddáje

10 Luhkkáde luhkkame

Ringget, vuölggiet, urruot

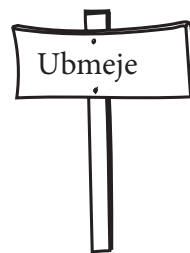
Niŋllá jah Briŋttá Ubmejisse
vuölggieveägan.



Gusstie ringgije?
Vyöddaliste.



Gussnie urruobehten?
Mánuoj urran Suorsásne.



Brijttá riŋŋgije Ubmejisse

- Brijttá: Buörrie beäjjvie!
Siggá: Buörrie beäjjvie, giä leä?
Brijttá: Muanh!
Siggá: Nuv die guvlub, dādna leäh Brijttá. Gusstie riŋŋgh?
Brijttá: Vyöddaliste.
Siggá: Majddie leäh ukttak?
Brijttá: Ib leäh. Mānuoj leän guökties. Māj Sjuvllijne.
Siggá: Gussa galggabehten vuölggiet?
Brijttá: Ubmejisse. Māj iehkieden bühten. Māj spájtij vuejjen.



Gussnie dādna urruoh?

- Nijllá: Gusstie bāhtiebehten?
Ánddá: Māj leän Luspieste vuajjáme.
Nijllá: Gussnie urruobehten?
Ánddá: Māj leän Nürjjeste.
Nijllá: Gusstie Nürjjeste?
Ánddá: Mānuoj urran Māhviesne.
Nijllá: Gussa mannabehten?
Ánddá: Nuv Sáb máje, gāhtáje mennen.
Nijllá: Viäsuoh buerest güjt enje.



Mánuoj rássiesne urran

Ánddá: Mánuoj rássiesne urran.

Bríjttá: Urruoh jasskade! Muvsnie leä káhva.

Ánddá: Káhva güjt juvkken.

Bríjttá: Gåssie galggá tjåhkániemmie álggiet?

Ánddá: Álggá dallák. Gudtsán káhvan uvdaste.

Tjåhkániemisne

Gusstá Lìksjuoste båhtá.

Ánná Syöldadiste båhtá.

Ánddá jah Stijná Måhvieste båhtieveägan.

Åsská jah Sjuvlla Byöhđamiste båhtieveägan.

Krisstá Ubmejiste båhtá.



Báguoh

ájinna~ájdna - en enda
álggiet lg - att börja
Byöhdame - Piteå
duhkkuo - dit bort
duöbbiene - där borta
gálluot l - att frysa
gápttie pt - kolt
Gárjjiele - Ryssland
gássie? - när?
giessiet s - att dra
guaggardit - att krypa på alla fyra
Gudtsán káhvaste - Tack för kaffet
güjt enje - så länge
Gussnie lehpén? - Vart är ni (två)?
gusstie? - varifrån?
guvllat l - att höra
iehkieden - på kvällen
jijja - natt
jijjatit - övernatta
lijka, lijkan - ändå, i alla fall
luhkkáde - tionde
maggár, maggáres - vilken sort
muannat n - att gissa
Máhvie - Mo i Rana
Nürjje - Norge
rássie - bråttom, brådska, hast
ringget ng - att ringa
Sábmie m - Sameland
Suabma m - Finland
Sverjje - Sverige
tjáhkániemmie - möte
ukttak - ensam
ulgás - ut
urruot - att vara
uvdaste - för
vádtstiet - att gå
valla - men
vargij - snart
veädtjat - att hämta
viánage viánag - vän, kompis
viánagisse - till vännen
Viásuoh buerest - Hejdå, ha det bra

Dualis

Samiska språk har egna pronomen för böjningar i dualis, tvåtal. I umesamiska är dessa:

Mánuoj eller **máj** - vi två

Dánuoj eller **dáj** - ni två

Sánuoj eller **sáj** - de två

Även verb böjs i dualis:

barggat rg:

berggen - vi två går

barggabehten - ni två går

barggaveägan - de två går

báhtiet d:

bühten - vi två kommer

báhtiebehten - ni två kommer

báhtieveägán - de två kommer

tjuavvuot v:

tjuvvan - vi två bor

tjuavvuobehten - ni två bor

tjuavvuoveägán - de två bor

Verbens ändelser i dualis är:

1 person: -n

2 person: -behten

3 person: -veägán

Första person dualis böjs genom att ta verbet i starkstadium, ändra till omljud, och lägga ändelsen på slutet.

Andra och tredje person dualis böjs genom att ta stammen och lägga till ändelsen.

Hjälpverbet (leäb, leäh, leä...) böjs så här i dualis:

1 person: **leän**

2 person: **lehpen**

3 person: **leägán**

Elativ

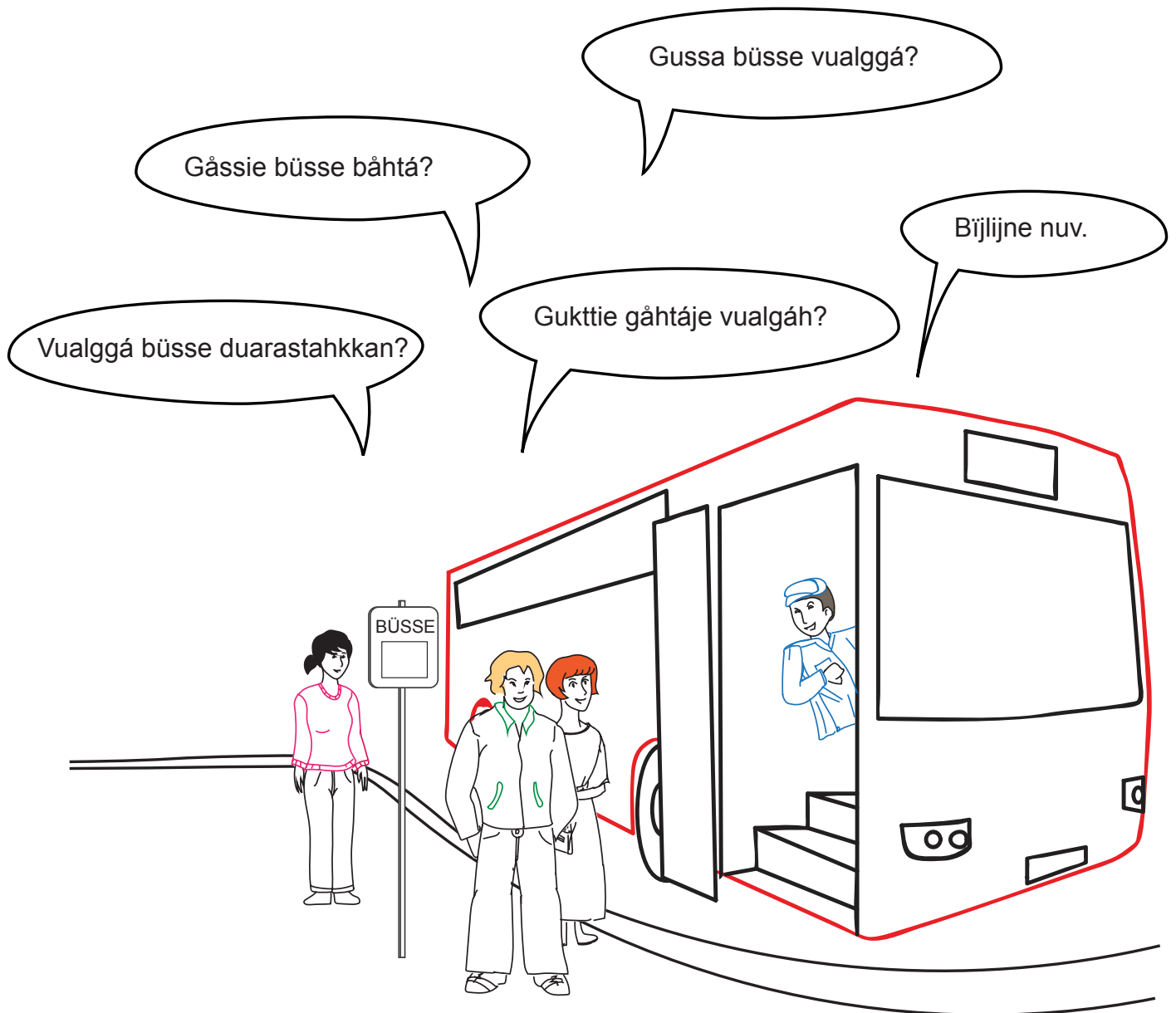
Elativ används för att uttrycka varifrån någon eller något kommer, eller vem man får något av.

Bádáb Vyöddaliste - Jag kommer från Vindeln.

Ádtjuob lájbieb Ánnáste - Jag får ett bröd av Anna.

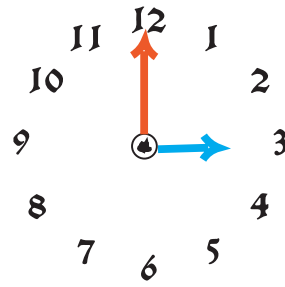
11 Luhkkievuastas luhkkame

Vuölggiet, mannat, báhhtiet

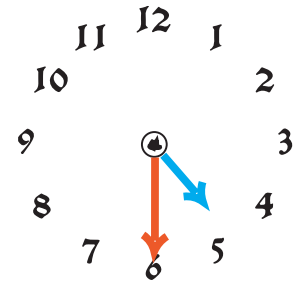


Gelleh leä klåhkká?

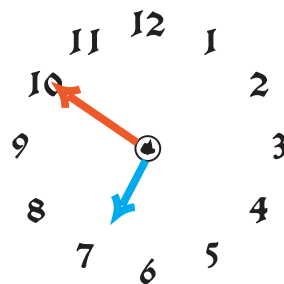
Klåhkká leä gulbma



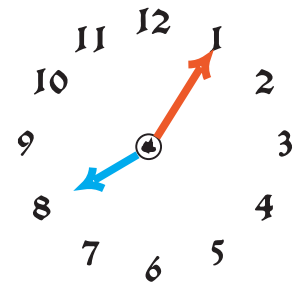
Klåhkká leä bielien vijtta



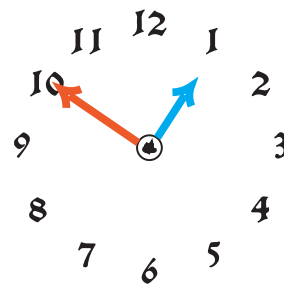
Klåhkká leä luhkkievijtta minuvth tjijtjan uvddale



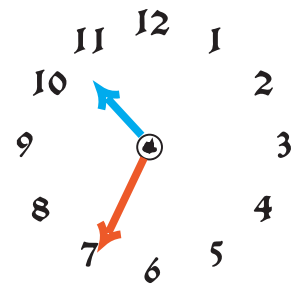
Klåhkká leä vijtta minuvth åktsien miññiele



Klåhkká leä luhkkie minuvth aktan uvddale



Klåhkká leä vijtta minuvth bielien luhkkien miññiele



Dállie leä gasskabeäjjvie

Biejvieh - dagar

mánnuodahkka - måndag

dijstahkka - tisdag

gasskavahkkuo - onsdag

duarastahkka - torsdag

bierjedahkka - fredag

lávvuodahkka - lördag

ájlliege - söndag

Användning av veckodagarna:

Veckodagarna står i genitiv, när man vill uttrycka tidpunkten för en händelse.

Bådáb mánnuodahkkan - Jag kommer på måndag

Brjittá vualggá ájlliegen - Britta far på söndag

Mággár biejvieb Gusstá báhtá? - Vilken dag kommer Gustav?

Namn på länder:

Sábmie m, samernas hemland, sträcker sig över gränserna i fyra nationalstater:

Nürjje - Norge

Sverjje - Sverige

Suabma m - Finland

Gárjjiele - Ryssland

Büsse Árviesjávrráje

Siggá: Vualggá bússe Árviesjávrráje üdne?

Sjuvlla: Vualggá.

Siggá: Gássie?

Sjuvlla: Bielien ákttisie.

Siggá: Gássie Árviesjávriesne leä?

Sjuvlla: Güktteluhkkie mīnūvth aktan uvddale.

Siggá: Gássie debbede vualggá?

Sjuvlla: Luhkkie mīnūvth tjiŋtjan mīŋŋiele.

Siggá: Na, die galgub tjuavvuot.

Sjuvlla: Árviesjávrráje mákssá 180 kruvniŋde.

Siggá: Galgub Lusspáje vuölggiel. Vualggá jühttiemevinttsa duhkkuo üdne?

Sjuvlla: Ij vuölgieh üdne.

Brįjttá: Gukttie leäh ussjadamme Byöhđamisse vuölggiet?
Siggá: Ib dájrieh. Valla vuasts galgub Måhváje.
Brįjttá: Duhkkuo ij büsse uvddalen iehkieden vuölgieh.
Siggá: Ih tjuavvarh mov tjuavvuot.

Siggá: Galgh dádna dassa?
Brįjttá: Galgub, mána galgub Lusspáje.
Siggá: Tjuavvarub mána tjuavvuot?
Brįjttá: Ih tjuavvarh.
Siggá: Buörrie. Gåssie vualgáh?
Brįjttá: Vualgáb bielien gulmma uvddalen.

Jühttiemevįntsan bįjrra

Siggá: Gussa jühttiemevįntsa vualggá?
Ásská: Ubmejisse.
Siggá: Ussjadub Syöldatisse.
Ásská: Ij duhkkuo vuölgieh üdne.
Siggá: Ij vuölgieh? Gunnuode, üdne leä duarastahkka. Jirriedan vįntsa Syöldatisse vualggá.

Hálieťijján bįjrra

Siggá: Gåssie hálieťijjá Árviesjávrieste báhťá?
Mįjkká: Kláhkká guökttie.
Siggá: Gelleh leä kláhkká?
Mįjkká: Bielien ákťtsie.
Siggá: Guhkkieb dása vuördiet.
Mįjkká: Astub káfeije vádťsiet.

Mągge: Gåssie hálieťijjá Suorssáje vualggá?
Mįjkká: Duhkkuo ij hálieťijjá vuölgieh.
Mągge: Gukttie duhkkuo vualgáb?
Mįjkká: Duhkkuo máhtáh büssijne vuölggiet.

Báguoh

ájlliege - söndag
aktta kt - en, ett
árrade - morgon
árraden - på morgonen
Árviesjávrrie vr - Arvidsjaur
bargguo rg - arbete
bielien vjitta - halv fem
biellie l - halv
bierjiedahkka - fredag
buörrie r - bra
büssestasjuvna vn - busstation
dan - den där (genitiv av *dahtta*)
dassás guh - till dess, tills
debbede - där bortifrån
dijstahkka - tisdag
duarastahkka - torsdag
duohta - den där (längre bort)
gáchtsien uvddalen - före åtta
gákttsie kts - åtta
gássie - när
gasskabeäjjvie - mitt på dagen
gasskavahkkuo - onsdag
gelleh leä...? - hur mycket är...?
guhkkie attr. **guhkkies** - länge
Gukttie duhkkuo vualggá? - Hur far man dit bort?
guvtta - sex
hálietijjá - flygplan
hálietit - att flyga
iehkiede - kväll
ij gássiek - aldrig
jühttiemevinttsa - turbåt, färja
jühttiet - flytta
juktán - igår
kafea - kafé
kláhkka - klocka
mínuvtta - minut
tjuavvarit - att vara tvungen, att måsta
üdne - idag
uvddalen bielien gulmma - före halv tre
vinttsa ts - båt

Tjiälgastiemieh

Komitativ

På svenska använder man ordet med, i uttryck som:

Jag går med far.

Jag åker med Daniel till Umeå.

I samiska uttrycker man detta med kasusformen komitativ som har ändelsen -jne i ental.

Måna ähtijne vádtsáb.

Måna Dánielijne Ubmejisne vualgáb.

Postposition och preposition

De svenska orden med, hos, över, på, under, i, vid kallas prepositioner. Prepositioner används alltid tillsammans med ett annat ord, och står framför detta ord (av latin pre = framför).

I huset vid huset

Under backen på vägen

Också umesamiskan har sådana småord, de flesta står efter det ord de används tillsammans med och kallas därför postpositioner (av latin post = efter). De svenska prepositionerna kan ersättas av olika kasusformer. Vid användning av postpositioner skall alltid huvudordet stå i genitiv.

Exempel:

Gådien báldane - bredvid huset

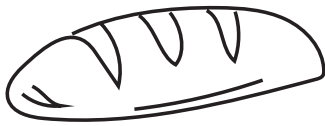
Buvrien sissnie - inne i boden/affären

Buördien nalnnie - på bordet

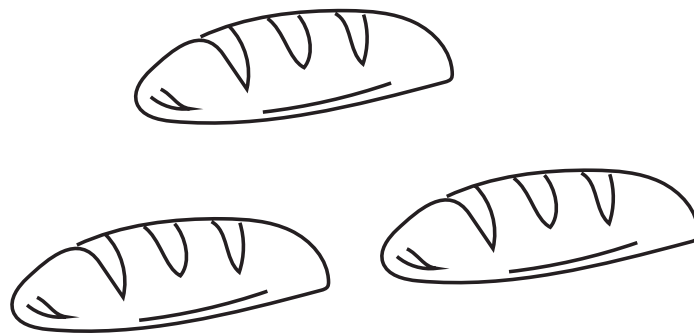
12 Luhkiemubbie luhkame

Biäbmuoh

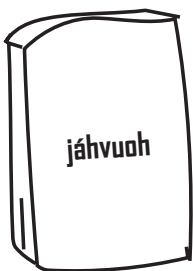
lájbbie



gulmma lájbieh



jáhvuoh



káhvah



mielkieh



tejje



Sijđub biäbmuojde ásiestit

Márjjá: Buörrie beäjvvie. Mánna leäb Márjjá.
Piära: Bürest. Mánna leäb Piära.
Márjjá: Mánna dárbasjub biäbmuojde.
Piära: Ánuoth, die mánna tjáláb.
Márjjá: Majddie gávnnije lájbieh?
Piära: Jua.
Márjjá: Die tjálieh!

10 lájbieh
5 kijlluo vuajaste
4 paketa káhvaste
1 tejjepaketa
12 lijtere mielkieste
3 kijlluo guarvaste
2 sálttiepaketa

Piära: Sijđh villie biäbmuojde?
Iŋgá: Munnijde áj.
Piära: Man gelleh?
Iŋgá: Gulmma.
Piära: Majddie villie?
Iŋgá: Nuv giŋppaste áj, guektte paketh.
Piära: Galggabe dajddie buöktiet?
Iŋgá: Buöktieh!
Piära: Gássie máhttiebe ássásijde buöktiet?
Leäh dádna gádiene gulman bijrra?
Iŋgá: Leäb. Bádieh dalluoj!



Krisstá: Máb dahkkabehten?
Märgge: Máj leän báhkkaminne.
Márijjá: Neálljie suhkkuorlájbijde adtjen dahkkat.
Krisstá: Jah dássnie leä gulmma.
Márijjá: Jirriedan guössieh bühth.
Krisstá: Giäh bühth?
Márijjá: Nuv gájjká mov láchkuoh; Dániele-ájjá, Elle-áhkká jah Ásská-ájjá,
Anette-ábbá, Nijllá jah Sánná jah Sverjeste áj láchkuoh bühth.
Krisstá: Gelleh dah leäh!
Márijjá: Jah nuv mánáh áj.



Báguoh

ájjá j - morfar, farfar
barggat rg - att arbeta
beäbmuo - mat, matvaror
beäbmuotjálmmie - gryn
binnátje jáhvuoste - lite av mjölet
bisstätje - tesked
buvriene - i affären
buökttiet kt - att komma med (någonting)
bühth - de kommer (båhtiet d- komma)
båhkkat - baka
gájkka duvnna - allihop, allesammans
gájkka jk - alla
gihppa - grädde
iñkká - fastän
jáhvu - mjöl
jáhvuojste - av mjöl (elat. pl.)
jeässta st - jäst
jiänabe - mer, mera, flera
juhka man állu - hur många som
kijlluo jl - kilo
klåhkká - klocka
krávttsa vts - gröt
láhkkuo hk - släkt
leäh - de är
leän - vi två är
lijtare - liter
luhkkieubbie - tolfte
mánná n - barn
munnie - ägg
puvtta vt - potatis
sálttie lt - salt
suahpijñe - kasttöm
suhkkarijde (ack. pl.) - socker
suhkkarijste - (elativ. pl.) av socker
suhkkuor suhkkar - socker
suhkkuorgáhkkuo - sockerkaka
vánies vádnás - lite
ábbá - syster
ássásijde (ack. pl.) - matvaror

Tjiälgastiemieh

Nominativ pluralis flertal av substantiv

Flertal av substantiv bildas genom tillägg av ändelsen -h och sätt ordet i svagstadium.

bijlla > bijlah

mánná > mánáh

beärgguo > biärguoh

várrie > várieh

Ackusativ plural av substantiv

I satsen “**Mánna lájbieb ástáb**” (Jag köper ett bröd) står ordet **lájbieb** i ackusativ ental. Det är tal om ett bröd. I satsen “**Mánna läjbijde ástáb**” (Jag köper flera bröd.) står **läjbijde** i ackusativ plural. Det är tal om flera bröd. Ackusativ i flertal bildas genom att ändelsen **-jde** lägges till grundordet i singularis nominativ.

Nominativ	Ackusativ singular	Ackusativ plural
bijlla	bijlub	bijlijde
mánná	mánáb	mánájde
beäbmuo	biäbmuob	biäbmuojde
lájbbie	lájbieb	läjbijde
Márjjá	Márjáb	Márjájde

Användning av plural

Plural kan användas på olika sätt. Ett exempel är att namn på ämnen som består av små partiklar står i pluralis:

káhvah - kaffe

tejjeh - te

jáhvuoh - mjöl

sáltieh - salt

Användning av elativ som partitiv

Partitativt bruk av elativ används för att uttrycka en mängd av något som består av obestämd mängd.

5 kįjluoh vuajaste - 5 kilo smör

12 lijtarh mielkieste - 12 liter mjölk

Användning av verb i tvåtal

Vi använder tvåtal (dualis) i förbindelse med två bestämda personer:

Krista jah Márjjá gırkuoste bąhtieveägan.

Om det däremot är tal om personer som inte är omtalade förut, eller om djur eller om saker,

Så användes flertal:

Dübbiene güktté mánáh bühth. - Där borta kommer två barn.

Dah güktté lájbieh vuassasne. - De två bröden är i säcken.